

Міністерство освіти і науки України

Луцький національний технічний університет

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра міжнародних економічних відносин

(повне найменування кафедри)

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»**

**ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА
УКРАЇНИ В УМОВАХ ЇЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДО
СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСІВ**

спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма Міжнародні економічні відносини

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи МЕВм-21

Єрмоменко Вадим Андрійович

(підпис)

Керівник:

к.е.н., доцент

Галазюк Наталія Миколаївна

(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 2025 р.
Гарант освітньої програми:
к.е.н., доцент
Галазюк Наталія Миколаївна

(підпис)

Луцьк – 2025 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	бізнесу та права
Кафедра	міжнародних економічних відносин
Ступінь вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	29 Міжнародні відносини
Спеціальність	292 Міжнародні економічні відносини
Освітня програма	Міжнародні економічні відносини

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин _____ к.е.н., доцент Олена БАУЛА
« _____ » _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Єрмоєнко Вадиму Андрійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи: Зовнішньоторговельна політика України в умовах її інтеграції до світогосподарських процесів

Керівник роботи к.е.н., доцент Галазюк Наталія Миколаївна

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом закладу вищої освіти від «28» грудня 2024р. № 486/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «16» грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: законодавчо-нормативні акти України у сфері зовнішньоекономічної діяльності; офіційні дані Державної служби статистики України, НБУ, Мінекономіки; звіти міжнародних організацій (СОТ, ЄС, OECD, UNCTAD, Світовий банк, МВФ); праці українських та зарубіжних науковців з міжнародної економіки.

4.Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЇЇ ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОГОСПОДАРСЬКУ СИСТЕМУ.

1.1. Теоретичні засади зовнішньоторговельної політики України в контексті інтеграції у світогосподарську систему. 1.2. Основні типи та сучасні моделі зовнішньоторговельної політики Україн. 1.3. Вплив світогосподарських процесів та міжнародних організацій на формування зовнішньоторговельної політики України. РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСІВ. 2.1. Сучасний стан зовнішньої торгівлі України: динаміка, структура, географія. 2.2. Аналіз та оцінка впливу євроінтеграційних процесів на зовнішньоторговельну політику України. 2.3. Оцінка ефективності зовнішньоторговельної політики України в умовах її інтеграції до світогосподарських процесів. РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ. 3.1. Стратегічні виклики та перспективи зовнішньоторговельної політики України. 3.2. Напрямки вдосконалення зовнішньоторговельної політики України в умовах євроінтеграції. ВИСНОВКИ.

5. Перелік графічного (ілюстрованого) матеріалу: Лист 1. Мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Лист 2. Теоретичні підходи до зовнішньоторговельної політики. Лист 3.

Функції та стратегічні значення зовнішньоторговельної політики. Лист 4. Типологія зовнішньоторговельної політики України в умовах інтеграції у світогосподарські зв'язки. Лист 5. Міжнародні організації та напрямки їх впливу на зовнішньоторговельну політику України. Лист 6. Аналіз та динаміка експорту та імпорту України у 2019–2024 рр., млрд дол. США. Лист 7. Структура експорту та імпорту України у 2024 році. Лист 8. Основні напрямки впливу інтеграційних процесів на зовнішньоторговельну політику України. Лист 9. SWOT-аналіз зовнішньоторговельної політики України. Лист 10. Основні стратегічні виклики зовнішньоторговельної політики України. Лист 11. Основні перспективи розвитку зовнішньоторговельної політики України. Лист 12. Висновки

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Теоретичний розділ</i>	доцент Галазюк Н.М.		
<i>Аналітичний розділ</i>	доцент Галазюк Н.М.		
<i>Проектний розділ</i>	доцент Галазюк Н.М.		
<i>Висновки</i>	доцент Галазюк Н.М.		
<i>Нормоконтроль</i>	доцент Галазюк Н.М.		

7. Дата видачі завдання 28.12.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Термін виконання етапів кваліфікаційної роботи магістра	Примітка
1	<i>Обґрунтування теми</i>	до 28.12.2024	<i>виконано</i>
2	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	до 14.06.2025	<i>виконано</i>
3	<i>Теоретичний розділ</i>	до 03.09.2025	<i>виконано</i>
4	<i>Аналітичний розділ</i>	до 27.09.2025	<i>виконано</i>
5	<i>Проектний розділ</i>	до 01.11.2025	<i>виконано</i>
6	<i>Висновки</i>	до 07.11.2025	<i>виконано</i>
7	<i>Формування списку використаних джерел</i>	до 11.11.2025	<i>виконано</i>
8	<i>Формування додатків</i>	до 14.11.2025	<i>виконано</i>
9	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	до 19.11.2025	<i>виконано</i>
10	<i>Попередній захист кваліфікаційної роботи магістра</i>	до 20.11.2025	<i>виконано</i>
11	<i>Нормоконтроль</i>	до 27.11.2025	<i>виконано</i>
12	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	до 09.12.2025	<i>виконано</i>
13	<i>Представлення кваліфікаційної роботи магістра до захисту</i>	до 16.12.2025	<i>виконано</i>

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Срьоменко В.А.

(прізвище та ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

Галазюк Н.М.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Єршоменко В.А. Зовнішньоторговельна політика України в умовах її інтеграції до світогосподарських процесів. Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра ОПП «Міжнародні економічні відносини» спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини. Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2025.

У магістерській роботі досліджено зовнішньоторговельну політику України в контексті її інтеграції до світогосподарських процесів. Розкрито теоретичні засади формування зовнішньоторговельної політики, охарактеризовано її інструменти, типи та еволюцію в умовах глобалізації. Проаналізовано сучасний стан зовнішньої торгівлі України, динаміку експорту та імпорту, товарну та географічну структуру, вплив міжнародних організацій та інтеграційних угод.

Особливу увагу приділено оцінці ефективності реалізованих заходів у сфері зовнішньої торгівлі у 2020–2025 роках, а також визначенню стратегічних напрямів її вдосконалення. Запропоновано рекомендації щодо диверсифікації ринків збуту, підвищення технологічної складової експорту, цифровізації торговельних процесів, екологізації продукції та посилення інституційної підтримки експортерів.

Мета роботи – дослідити зовнішньоторговельну політику України в контексті її інтеграції до світогосподарських процесів, оцінити її ефективність та обґрунтувати перспективні напрями розвитку.

Об'єкт дослідження є зовнішньоторговельна політика України. Предмет дослідження це механізми, інструменти та результати реалізації зовнішньоторговельної політики України в умовах інтеграції до світогосподарських процесів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть сприяти підвищенню обґрунтованості управлінських рішень у сфері зовнішньої торгівлі та можуть бути використані як практичний інструментарій для формування більш ефективної, збалансованої та конкурентоспроможної зовнішньоторговельної політики України.

У роботі використано методи аналізу, порівняння, узагальнення, SWOT-аналізу, а також статистичні дані Держстату, НБУ, Мінекономіки, міжнародних організацій. Результати дослідження можуть бути використані для формування ефективної зовнішньоторговельної політики України в умовах євроінтеграції та глобальних трансформацій.

Ключові слова: зовнішньоторговельна політика, експорт, імпорт, інтеграція, світогосподарські процеси, євроінтеграція, цифровізація, екологізація, SWOT-аналіз.

ANNOTATION

Yeremenko V.A. Foreign trade policy of Ukraine in the context of its integration into world economic processes. Manuscript.

Master's qualification work of the OPP "International Economic Relations" specialty 292 International Economic Relations. Lutsk National Technical University. Lutsk, 2025.

The master's thesis examines the foreign trade policy of Ukraine in the context of its integration into world economic processes. The theoretical principles of the formation of foreign trade policy are revealed, its instruments, types and evolution in the context of globalization are characterized. The current state of Ukraine's foreign trade, the dynamics of exports and imports, commodity and geographical structure, the influence of international organizations and integration agreements are analyzed.

Particular attention is paid to assessing the effectiveness of measures implemented in the field of foreign trade in 2020–2025, as well as determining strategic directions for its improvement. Recommendations are proposed for diversifying sales markets, increasing the technological component of exports, digitalizing trade processes, greening products, and strengthening institutional support for exporters.

The purpose of the work is to study Ukraine's foreign trade policy in the context of its integration into world economic processes, assess its effectiveness, and substantiate promising development directions.

The object of the study is Ukraine's foreign trade policy.

The subject of the study is the mechanisms, tools, and results of implementing Ukraine's foreign trade policy in the context of integration into world economic processes.

The practical significance of the results obtained is that they can contribute to increasing the validity of management decisions in the field of foreign trade and can be used as a practical tool for forming a more effective, balanced, and competitive foreign trade policy of Ukraine.

The work uses methods of analysis, comparison, generalization, SWOT analysis, as well as statistical data from the State Statistics Service, the National Bank of Ukraine, the Ministry of Economy, and international organizations. The results of the study can be used to form an effective foreign trade policy of Ukraine in the context of European integration and global transformations.

Keywords: foreign trade policy, export, import, integration, world economic processes, European integration, digitalization, environmentalization, SWOT analysis.

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЇЇ ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОГОСПОДАРСЬКУ СИСТЕМУ	10
1.1. Теоретичні засади зовнішньоторговельної політики України в контексті інтеграції у світогосподарську систему	10
1.2. Основні типи та сучасні моделі зовнішньоторговельної політики України	18
1.3. Вплив світогосподарських процесів та міжнародних організацій на формування зовнішньоторговельної політики України	24
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСІВ	29
2.1. Сучасний стан зовнішньої торгівлі України: динаміка, структура, географія	29
2.2. Аналіз та оцінка впливу євроінтеграційних процесів на зовнішньоторговельну політику України	37
2.3. Оцінка ефективності зовнішньоторговельної політики України в умовах її інтеграції до світогосподарських процесів	41
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	47
3.1. Стратегічні виклики та перспективи зовнішньоторговельної політики України	47
3.2. Напрямки вдосконалення зовнішньоторговельної політики України в умовах євроінтеграції	50
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58

ВСТУП

У сучасному світі зовнішньоторговельна політика є одним із ключових інструментів реалізації економічної стратегії держави, що визначає її місце у глобальній системі господарських зв'язків. В умовах посилення глобалізаційних процесів, трансформації міжнародних економічних відносин, цифровізації торгівлі та зростання екологічних викликів, країни змушені адаптувати свої зовнішньоекономічні механізми до нових реалій. Для України, яка перебуває на етапі глибокої євроінтеграції та водночас стикається з наслідками війни, перебудови логістичних маршрутів і зміни гео економічних орієнтирів, формування ефективної зовнішньоторговельної політики є критично важливим завданням. Зовнішньоторговельна політика України має стратегічне значення для забезпечення сталого економічного зростання, розширення ринків збуту, залучення інвестицій, підвищення конкурентоспроможності національної продукції та інтеграції до глобальних ланцюгів доданої вартості. Її ефективність залежить від здатності держави формувати збалансовану систему регулювання, яка враховує як внутрішні потреби економіки, так і зовнішні виклики та можливості.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю комплексного переосмислення зовнішньоторговельної політики України в умовах її інтеграції до світогосподарських процесів. З одного боку, країна має значний експортний потенціал, вигідне географічне положення, розвинуті аграрний та ІТ-сектори, а з іншого – стикається з проблемами сировинної орієнтації експорту, обмеженої диверсифікації ринків, інституційної слабкості та геополітичної нестабільності. У цьому контексті особливої ваги набуває питання адаптації зовнішньоторговельної політики до вимог Угоди про асоціацію з ЄС, стандартів СОТ, екологічних норм Європейського зеленого курсу та цифрових викликів.

Теоретичну основу дослідження становлять праці провідних українських і зарубіжних науковців, зокрема: Гриніва Л. С., який досліджує механізми

міжнародної торгівлі та економічної інтеграції; Мазаракі А. А. та Чужикова В. І., які аналізують глобальні економічні процеси та їх вплив на національні політики; Козак Ю. Г. і Лук'яненко Д. Г., що розкривають інструменти зовнішньоекономічного регулювання; Баластрика Ю. В., який акцентує увагу на формуванні зовнішньоекономічної політики України; Шниркова О. І., яка досліджує економічні аспекти європейської інтеграції.

Об'єкт дослідження є зовнішньоторговельна політика України. Предмет дослідження це механізми, інструменти та результати реалізації зовнішньоторговельної політики України в умовах інтеграції до світогосподарських процесів.

Мета роботи – дослідити зовнішньоторговельну політику України в контексті її інтеграції до світогосподарських процесів, оцінити її ефективність та обґрунтувати перспективні напрями розвитку.

Відповідно до мети дослідження в магістерській роботі визначено такі завдання: розкрити сутність і роль зовнішньоторговельної політики в умовах інтеграції у світогосподарську систему; охарактеризувати її основні типи та сучасні моделі; дослідити вплив світогосподарських процесів і міжнародних організацій на формування зовнішньоторговельної політики України; проаналізувати сучасний стан, товарну та географічну структуру зовнішньої торгівлі України; оцінити вплив євроінтеграційних процесів; виявити ключові чинники ефективності, стратегічні виклики та перспективи розвитку зовнішньоторговельної політики України; сформулювати практичні рекомендації щодо її вдосконалення в умовах євроінтеграції. Методи дослідження: теоретичне узагальнення, порівняльний аналіз, статистичний аналіз, SWOT-аналіз, графічне моделювання, системний підхід.

Теоретичною базою для написання магістерської роботи слугували законодавчо-нормативні акти України у сфері зовнішньоекономічної діяльності; офіційні дані Державної служби статистики України, НБУ, Мінекономіки; звіти міжнародних організацій (СОТ, ЄС. OECD, UNCTAD,

Світовий банк, МВФ); праці українських та зарубіжних науковців з міжнародної економіки та зовнішньої торгівлі.

Теоретична значущість цього дослідження полягає в розширенні наукового уявлення про інструменти та механізми державного регулювання зовнішньої торгівлі, з урахуванням сучасних глобальних трендів – цифровізації, екологічних стандартів, інтеграційних процесів та трансформації міжнародних ланцюгів постачання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть сприяти підвищенню обґрунтованості управлінських рішень у сфері зовнішньої торгівлі та можуть бути використані як практичний інструментарій для формування більш ефективної, збалансованої та конкурентоспроможної зовнішньоторговельної політики України.

Під час виконання кваліфікаційної роботи магістра було використано інструменти штучного інтелекту для редагування та форматування тексту та генерації контенту виключно як допоміжний засіб для пошуку ідей, уточнення формулювань та опрацювання літератури. Усі твердження, висновки та результати дослідження належать автору та ґрунтуються на власному аналізі, а отримані результати від генеративного ШІ були перевірені на достовірність та відповідність академічній доброчесності.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Обсяг роботи становить 44 сторінки друкованого тексту. Робота 12 таблиць та 7 рисунків. Список використаних джерел налічує 53 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЇЇ ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОГОСПОДАРСЬКУ СИСТЕМУ

1.1. Теоретичні засади зовнішньоторговельної політики України в контексті інтеграції у світогосподарську систему

Зовнішньоторговельна політика є однією з ключових складових економічної стратегії держави, яка визначає напрями розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, формує умови інтеграції країни у світове господарство та забезпечує баланс між внутрішніми потребами економіки й зовнішніми викликами. Її значення особливо зростає в умовах глобалізації, коли міжнародна торгівля стає головним чинником економічного розвитку та конкурентоспроможності держав.

У науковій літературі поняття «зовнішньоторговельна політика» трактується по-різному, оскільки воно охоплює широкий комплекс інструментів і механізмів державного впливу на зовнішньоекономічну діяльність. У сучасних дослідженнях зовнішньоторговельна політика розглядається як система державних заходів і регуляторних інструментів, спрямованих на забезпечення збалансованого розвитку зовнішньої торгівлі, формування оптимальної структури експорту та імпорту, захисту національних економічних інтересів, а також інтеграцію економіки країни у світові ринки [1]. До складу таких заходів належать тарифні та нетарифні регулятори, державні преференції, механізми стимулювання експорту, квотування, застосування технічних стандартів, інструменти торговельної дипломатії та участь у міжнародних торговельних угодах.

Поряд із цим у сучасних працях підкреслюється, що зовнішньоторговельна політика відіграє важливу роль у позиціонуванні країни

в системі міжнародного поділу праці, оскільки визначає рівень відкритості економіки, масштаби участі у глобальних ланцюгах доданої вартості, а також здатність держави адаптуватися до змін світової кон'юнктури. У цьому контексті зовнішньоторговельна політика розглядається не лише як інструмент регулювання експорту й імпорту, але й як стратегічний механізм забезпечення економічної безпеки та конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації [2]. Саме тому останніми роками особлива увага приділяється її здатності реагувати на геоекономічні виклики, включаючи нестабільність світових ринків, трансформацію міжнародних виробничих ланцюгів, регіональні торговельні конфлікти та зміну підходів до економічної інтеграції.

Крім того, у низці новітніх досліджень відзначається, що зовнішньоторговельна політика має забезпечувати адаптацію національної економіки до сучасних інтеграційних процесів, зокрема участі у зонах вільної торгівлі, митних союзах, регіональних та двосторонніх угодах, що визначають правила доступу на зовнішні ринки та умови економічного співробітництва [3]. У цьому контексті зростає роль інституційної модернізації торговельної політики, впровадження міжнародних стандартів, посилення прозорості регуляторного середовища та активної участі у багатосторонніх торговельних перемовинах.

У науковій літературі розрізняють кілька основних підходів до визначення зовнішньоторговельної політики, які відображають еволюцію економічної думки та зміну економічних умов у різні історичні періоди. Класичні теорії зосереджуються на перевагах вільної торгівлі та спеціалізації, обґрунтовуючи ідею, що країни отримують вигоду від обміну товарами та концентрації на виробництві тих продуктів, у яких вони мають порівняльні переваги. Протекціоністські концепції підкреслюють необхідність захисту національної економіки на етапі індустріалізації та формування власних виробничих потужностей, що дозволяє обмежити надмірну конкуренцію з боку більш розвинених країн. Сучасні концепції глобалізації акцентують на тому, що зовнішньоторговельна політика виступає інструментом адаптації економіки до

глобальних трансформацій, цифровізації виробництва, екологічних вимог та міжнародних стандартів, а також враховує діяльність організацій типу СОТ, ЄС та ОЕСД. Узагальнення основних підходів та їх ключових положень представлено у Таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Теоретичні підходи до зовнішньоторговельної політики

Класичний підхід	Адам Сміт у праці Дослідження про природу і причини багатства народів (1776) обґрунтовував переваги вільної торгівлі, доводячи, що країни отримують вигоду від спеціалізації та обміну товарами [4].
	Давид Рікардо (1817) розвинув теорію порівняльних переваг, яка пояснює, що навіть менш розвинені країни можуть отримати користь від міжнародної торгівлі, якщо спеціалізуються на виробництві товарів із нижчими альтернативними витратами [5].
Протекціоністські концепції	Фрідріх Ліст у праці Національна система політичної економії (1841) доводив, що країни, які перебувають на етапі індустріалізації, мають право застосовувати протекціоністські заходи для розвитку власної економіки [6].
	Його підхід актуальний для сучасних країн, що розвиваються, які прагнуть захистити внутрішній ринок від надмірної конкуренції [6].
Сучасні концепції глобалізації	У працях сучасних українських економістів (Гринів Л.С., Шниркова О.І., Баластрик Ю.В.) зовнішньоторговельна політика розглядається як інструмент адаптації економіки до глобальних трансформацій, цифровізації та екологізації виробництва [7].
	Вона має враховувати виклики міжнародних організацій (СОТ, ЄС, ОЕСД) та нові тенденції світової економіки [7; 8].

Джерело: складено за: [4-8].

Як бачимо, теоретичні підходи представлені у Таблиці 1.1, показують, що зовнішньоторговельна політика є багаторівневим явищем, яке поєднує економічні, стратегічні та інтеграційні аспекти. Класичні теорії закладають основу для розуміння переваг вільної торгівлі, протекціоністські концепції підкреслюють необхідність захисту національного виробника, а сучасні підходи глобалізації вказують на важливість адаптації економіки до нових викликів міжнародного середовища.

Слід відмітити, що зовнішньоторговельна політика формує не лише стратегічні орієнтири держави у міжнародній торгівлі, а й конкретні механізми

її регулювання. На основі цих теоретичних підходів можна виділити ключові функції зовнішньоторговельної політики, які визначають її роль у розвитку національної економіки та інтеграції у світову економічну систему які представлено на Рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 Функції зовнішньоторговельної політики

Джерело: складено автором.

Очевидно, що функції зовнішньоторговельної політики є багатограними та охоплюють економічні, соціальні, політичні та інноваційні аспекти.

1. Економічна функція полягає у формуванні структури експорту та імпорту, регулюванні торговельного балансу, сприянні розвитку національних виробничих секторів та залученні інвестицій. Через ефективне управління зовнішньоторговельними потоками держава може забезпечувати стабільність національної економіки та сприяти економічному зростанню в умовах глобальної інтеграції [9].

2. Соціальна функція проявляється у впливі зовнішньоторговельної політики на рівень зайнятості населення, доходи та соціальну стабільність. Підтримка експортно-орієнтованих галузей та доступу до зовнішніх ринків сприяє створенню робочих місць і забезпеченню життєвого рівня населення, що підкреслюється в сучасних дослідженнях міжнародної торгівлі [9; 10].

3. Політична функція забезпечує реалізацію зовнішньоекономічної стратегії держави, зміцнення міжнародних позицій та активну участь у міжнародних організаціях і торговельних угодах. Через зовнішньоторговельну політику країна може відстоювати свої інтереси на світовій арені, формувати співробітництво з партнерами та впливати на міжнародні правила торгівлі [10].

4. Інноваційна функція спрямована на стимулювання розвитку високотехнологічних галузей, цифровізації та екологізації виробництва. Сучасні підходи до торговельної політики зазначають, що відкриття ринків і стандартизація сприяють технологічному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності продукції на міжнародних ринках [11].

Узагальнюючи попереднє, варто зазначити, що зовнішньоторговельна політика – це багатогранний інструмент державного регулювання, який охоплює економічні, соціальні, політичні та інноваційні функції. Якісна та виважена зовнішньоторговельна політика формує умови для структурної модернізації економіки, розвитку національного виробництва, інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості та підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку.

Водночас у сучасних реаліях – з огляду на глобалізацію, геополітичні виклики, технологічні зміни – зовнішньоторговельна політика служить стратегічним інструментом, здатним забезпечити стабільність економіки, адаптацію до зовнішніх шоків, залучення інвестицій та модернізацію виробництва [2].

Окрему увагу слід приділити стратегічному значенню зовнішньоторговельної політики для національної конкурентоспроможності та участі країни у міжнародних інтеграційних процесах. Вона не лише регулює товарні потоки, а й визначає можливості України щодо модернізації економіки, залучення інвестицій та підвищення позицій на світовій арені

Після проголошення незалежності у 1991 році Україна почала формувати власну зовнішньоторговельну політику. На початковому етапі вона мала

хаотичний характер, оскільки економіка перебувала у стані трансформації від планової до ринкової. Основними проблемами були: відсутність чіткої законодавчої бази, низька конкурентоспроможність продукції та залежність від ринків країн СНД.

У 1990-х роках Україна здійснила перші кроки до інтеграції у світову економіку:

- прийнято Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991), який визначив правові засади торгівлі [12];
- створено митну систему та запроваджено тарифне регулювання;
- розпочато переговори про вступ до Світової організації торгівлі (СОТ).

У 2000-х роках зовнішньоторговельна політика України набула більш системного характеру. Важливим етапом став вступ до СОТ у 2008 році, що зобов'язало Україну дотримуватися міжнародних правил торгівлі. Це сприяло лібералізації ринків, але водночас поставило перед країною нові виклики – необхідність гармонізації законодавства та підвищення якості продукції.

З 2014 року зовнішньоторговельна політика України визначається євроінтеграційним курсом. Угода про асоціацію з ЄС та створення зони вільної торгівлі стали ключовими чинниками трансформації торговельних відносин. Україна отримала доступ до ринку ЄС, але водночас зіткнулася з необхідністю адаптації до європейських стандартів.

У 2020–2025 роках зовнішньоторговельна політика України формувалася під впливом війни та глобальних трансформацій. Основними викликами стали:

- перебудова логістичних маршрутів;
- переорієнтація експорту на ринки ЄС та Азії;
- необхідність диверсифікації ринків збуту;
- цифровізація торговельних процесів.

Після становлення незалежності та прийняття Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991) Україна розпочала активне формування власної зовнішньоторговельної політики, закладаючи базові механізми регулювання експорту та імпорту, створення митної системи та

участі у міжнародних торговельних угодах [12]. Ці кроки стали фундаментом для інтеграції України у світову економіку та визначили стратегічні орієнтири державної політики на наступні десятиліття.

Сьогодні зовнішньоторговельна політика України має стратегічне значення з кількох ключових причин, які можна відобразити на схемі (рис. 1.2):

Рисунок 1.2 Значення зовнішньоторговельної політики України

Джерело: складено автором.

Зовнішньоторговельна політика реалізується через систему інструментів, які забезпечують регулювання міжнародної торгівлі. У науковій літературі їх традиційно поділяють на тарифні, нетарифні та інституційні. Тарифні інструменти є класичними засобами впливу держави на торговельні потоки, тоді як нетарифні дозволяють гнучко регулювати обсяги та якість торгівлі, враховуючи вимоги глобалізації та інтеграційних процесів. Інституційні інструменти реалізують державну політику та сприяють інтеграції країни у міжнародні економічні системи [13]. Для наочності та узагальнення цих положень наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2. – Класифікація інструментів зовнішньоторговельної політики та їх призначення

Тарифні інструменти	Імпортні мита - для захисту внутрішнього ринку від надмірної конкуренції.
	Експортні мита - для регулювання вивезення стратегічних товарів.
	Спеціальні мита - антидемпінгові, компенсаційні, захисні.
Нетарифні інструменти	Квоти та ліцензування — обмежують обсяги імпорту або експорту.
	Технічні регламенти та стандарти — визначають вимоги до якості та безпеки продукції.
	Санітарні та екологічні норми — особливо важливі у контексті євроінтеграції.
	Субсидії та державна підтримка експортерів — стимулюють розвиток експортно-орієнтованих галузей.
	Угоди про вільну торгівлю — відкривають доступ до нових ринків.
Інституційні інструменти	СОТ — встановлює мультilaterальні правила торгівлі та механізми вирішення спорів [14].
	ЄС — через угоди про вільну торгівлю та гармонізацію стандартів [15].
	ОЕСД — рекомендації та аналітичні стандарти для торговельної політики [16].
	UNCTAD — аналітична підтримка та рекомендації щодо інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості [17].

Джерело: складено за: [13-17].

Після ознайомлення з класифікацією інструментів зовнішньоторговельної політики в таблиці 1.2 доцільно розглянути кожну групу детальніше. Тарифні інструменти передбачають застосування митних тарифів, акцизів та спеціальних мит, що забезпечують захист внутрішнього ринку та стимулюють

експорт. Нетарифні інструменти включають квоти, ліцензування, технічні регламенти та екологічні стандарти, які особливо важливі в умовах євроінтеграції, оскільки ЄС висуває високі вимоги до якості та безпеки продукції. Інституційні інструменти охоплюють участь у міжнародних організаціях (СОТ, ЄС, ОЕСД, UNCTAD), укладання угод про вільну торгівлю та створення експортно-кредитних агентств, що забезпечують реалізацію державної політики та інтеграцію в світові економічні процеси.

Отже, тарифні, нетарифні та інституційні інструменти зовнішньоторговельної політики виконують взаємопов'язані функції, забезпечуючи регулювання торговельних потоків, підтримку експорту та інтеграцію країни у міжнародну економіку. Тарифні інструменти безпосередньо впливають на митні бар'єри, нетарифні — на якість і обсяги торгівлі, а інституційні формують правові та організаційні рамки співпраці на глобальному рівні. Комплексне використання цих інструментів дозволяє державі реалізовувати стратегічні цілі у зовнішньоекономічній сфері та підвищувати конкурентоспроможність національної економіки.

1.2. Основні типи та сучасні моделі зовнішньоторговельної політики України

Зовнішньоторговельна політика є однією з ключових складових загальної зовнішньоекономічної стратегії держави. Вона визначає напрями, інструменти та підходи, які застосовуються для регулювання торговельних відносин із зовнішнім світом. У науковій літературі та практиці державного регулювання торгівлі традиційно виділяють кілька типів зовнішньоторговельної політики, кожен із яких вирізняється домінантними цілями, засобами реалізації та наслідками для економіки.

Особливо в умовах сучасних глобальних трансформацій, геополітичних викликів та процесів інтеграції економіка України використовує різні підходи до формування своєї торговельної політики. Структурування типів торговельної політики дає змогу краще розуміти, як держава поєднує захист національного виробника, відкриття доступу на зовнішні ринки економічної співпраці та виконання міжнародних зобов'язань у рамках угод про торговельну інтеграцію [18; 19].

У класичному розумінні виділяють три основні типи зовнішньоторговельної політики:

1. Протекціоністський тип, орієнтований на захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції шляхом застосування тарифних і нетарифних бар'єрів, підтримки національних виробників та регулювання імпорتنих потоків. Такий підхід виправдовується у періоди, коли економіка потребує захисту вразливих галузей чи під час структурних криз [18].

2. Ліберальний (лібералізаційний) тип, який передбачає зниження торговельних бар'єрів, максимальне відкриття ринків та інтеграцію у міжнародну систему торгівлі. Лібералізація торгівлі сприяє залученню інвестицій, розширенню експорту та зниженню вартості імпорту для споживачів. Прикладами такого підходу є участь України у переговорах про вступ до Світової організації торгівлі та створення глибокої і всеосяжної зони вільної торгівлі з Європейським Союзом [20; 21].

3. Збалансований тип, що поєднує елементи захисту та відкритості залежно від стратегічних інтересів та кон'юнктури ринку. Ця модель припускає, що держава одночасно застосовує заходи підтримки національного виробника (через захисні мита, субсидії чи підтримку експорту) і відкриття зовнішніх ринків (через зниження бар'єрів чи лібералізацію митної політики) [18; 19].

Саме такий підхід сьогодні характерний для зовнішньоторговельної політики України, де поєднуються вимоги європейської інтеграції та необхідність підтримки певних секторів економіки.

Таке розмежування типів зовнішньоторговельної політики дозволяє оцінити не лише поточну стратегію держави у сфері торгівлі, а й прогнозувати її реакцію на зовнішні виклики, зміни кон'юнктури світового ринку та регіональні торговельні процеси. Розглянуті вище типи зовнішньоторговельної політики мають свої особливості, цілі та інструменти реалізації. Для наочності та кращого сприйняття основні типи політики України та їх ключові характеристики можна представити у вигляді рисунку 1.3.

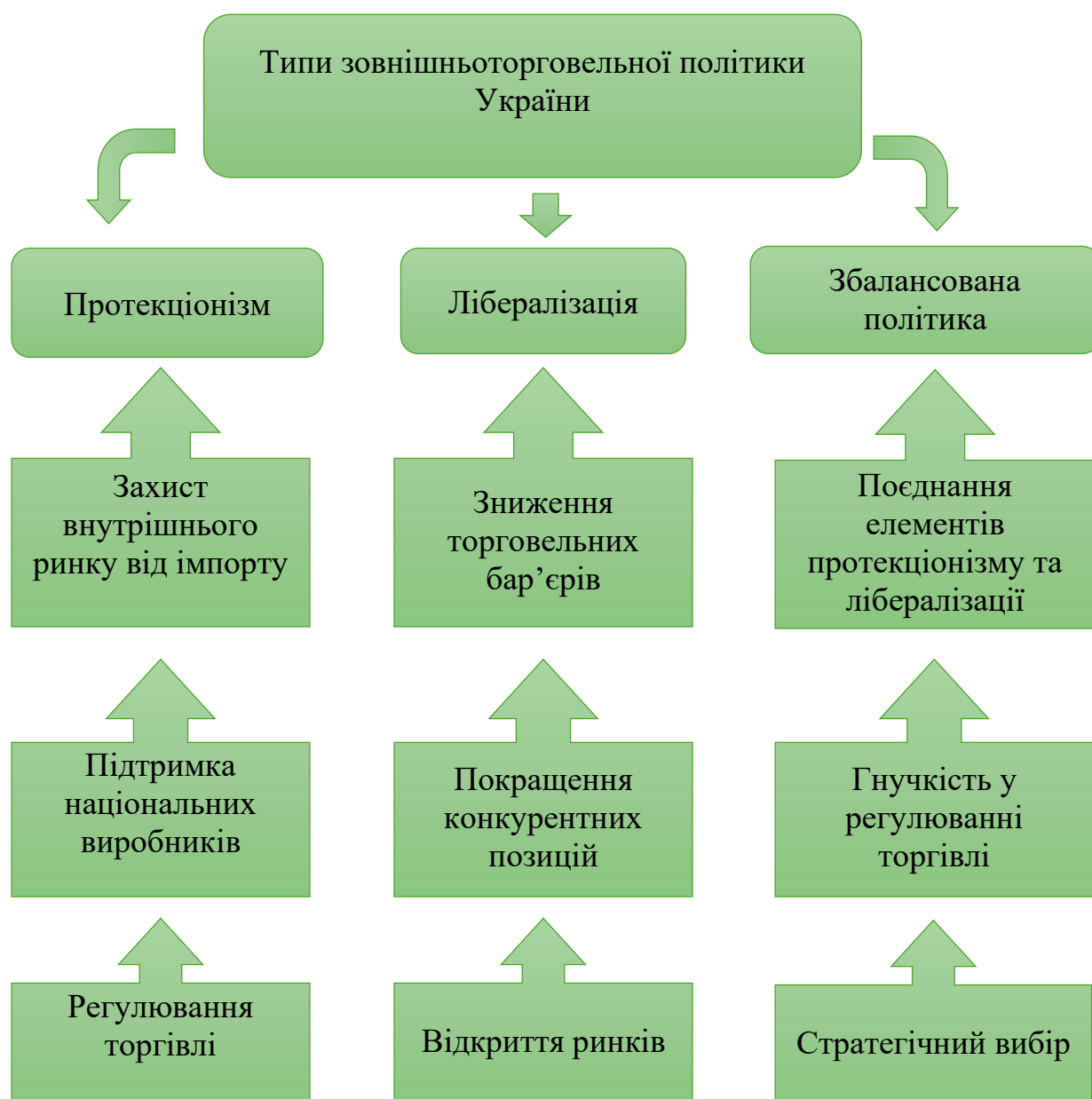

Рисунок 1.3 Типологія зовнішньоторговельної політики України в умовах інтеграції у світогосподарські зв'язки

Джерело: складено автором.

Як бачимо, зовнішньоторговельна політика України представлена трьома основними типами: протекціоністським, ліберальним та збалансованим. Кожен із них має свої цілі, інструменти та наслідки для економіки, що дозволяє державі адаптуватися до змін у світовій торгівлі та ефективно реалізовувати стратегічні пріоритети. Протекціоністський тип забезпечує захист внутрішнього ринку, ліберальний — інтеграцію у міжнародну економіку, а збалансований поєднує обидва підходи відповідно до національних інтересів. Такий поділ дає змогу оцінити вплив зовнішньоторговельної політики на економічний розвиток, конкурентні позиції країни та її здатність реагувати на глобальні виклики.

Окрім класичної типології, що включає протекціонізм, лібералізацію та збалансовану політику, у сучасній теорії та практиці державного регулювання міжнародної торгівлі застосовуються й інші, більш деталізовані підходи до класифікації зовнішньоторговельної політики. Їх розгляд є актуальним у контексті інтеграції України до світогосподарських зв'язків, адже вони відображають специфічні механізми реагування держави на структурні виклики, глобальну конкуренцію та необхідність модернізації економіки.

1. Політика імпортозаміщення

Політика імпортозаміщення передбачає скорочення залежності від іноземних товарів та стимулювання розвитку власного виробництва, яке здатне забезпечити внутрішній ринок. Її застосування є доцільним у періоди економічних криз, розриву логістичних ланцюгів, загострення торговельних конфліктів або загроз національній безпеці. В умовах інтеграції у світогосподарську систему імпортозаміщення не виключає міжнародної кооперації, а навпаки — орієнтується на створення внутрішніх виробничих кластерів, здатних інтегруватися у глобальні ланцюги доданої вартості. Для України така політика актуальна у стратегічних галузях: енергетичній, оборонній, хімічній, агропереробній та високотехнологічній.

2. Політика стимулювання експорту

Політика стимулювання експорту спрямована на розширення можливостей національних товаровиробників на зовнішніх ринках та підвищення конкурентоспроможності української продукції. До її інструментів належать державні програми кредитування та страхування експорту, розвиток експортної інфраструктури, підтримка участі у міжнародних виставках, спрощення митних процедур, формування позитивного іміджу країни як торговельного партнера. В умовах євроінтеграції політика стимулювання експорту тісно пов'язана з адаптацією українських виробничих стандартів до вимог ЄС, що дозволяє збільшувати присутність на спільному ринку та отримувати вигоди від участі в регіональних угодах.

3. Політика торговельних преференцій

Цей вид політики полягає у застосуванні спеціальних режимів торгівлі — знижених тарифів, вибіркового пом'якшення бар'єрів або надання спеціального доступу до ринку окремим країнам чи групам країн. Торговельні преференції можуть бути односторонніми, двосторонніми або багатосторонніми. Вони є важливим елементом інтеграційних процесів, оскільки створюють умови для диверсифікації зовнішньої торгівлі, розширення географії партнерств та формування стабільних економічних зв'язків. Для України ключовими прикладами є режим автономних торговельних преференцій ЄС, преференційні умови торгівлі із країнами-членами ЄАВТ, а також участь у системі преференцій країн, що розвиваються.

4. Стратегічна торговельна політика

Стратегічна торговельна політика є однією з найбільш сучасних концепцій, що передбачає активне державне втручання в ті сектори економіки, які здатні забезпечити довгострокові конкурентні переваги країни. Її теоретичним підґрунтям є неотехнологічні та інституціональні концепції, які наголошують, що ринки високотехнологічної продукції, інноваційних послуг або секторів із високими початковими бар'єрами потребують державної підтримки для формування національних "точок зростання".

У контексті інтеграції до світогосподарських процесів стратегічна торгова політика України зосереджується на:

- розвитку сфер з високою доданою вартістю (аерокосмічна галузь, ІТ, біотехнології, машинобудування);
- стимулюванні інноваційної продукції на зовнішніх ринках;
- підтримці експортоорієнтованих кластерів;
- залученні інвестицій у стратегічні виробництва;
- формуванні національних брендів та технологічних платформ.

Участь у міжнародних організаціях та інтеграційних угодах створює для України можливості реалізації стратегічної торговельної політики через доступ до нових ринків, партнерських програм, технічної допомоги та інноваційних екосистем.

5. Адаптаційна політика у відповідь на глобальні шоки

Адаптаційна зовнішньоторговельна політика спрямована на забезпечення стійкості зовнішньої торгівлі в умовах глобальних економічних, фінансових, енергетичних чи геополітичних криз. Глобальні шоки — такі як пандемія, збройні конфлікти, порушення логістичних маршрутів чи зміни регуляторних систем — вимагають оперативного коригування торговельних інструментів.

До ключових заходів адаптаційної політики належать:

- диверсифікація торговельних потоків та ринків збуту;
- перехід до альтернативних логістичних маршрутів;
- тимчасове коригування митних тарифів і квот;
- спрощення процедур для критичного імпорту;
- підтримка галузей, що зазнали найбільших втрат.

В умовах інтеграції у світогосподарські зв'язки адаптаційна політика дає змогу Україні зберігати стабільність зовнішньої торгівлі та мінімізувати негативний вплив глобальних потрясінь на внутрішню економіку.

1.3. Вплив світогосподарських процесів та міжнародних організацій на формування зовнішньоторговельної політики України

У сучасних умовах формування зовнішньоторговельної політики України ключову роль відіграють світогосподарські процеси, зумовлені глобалізацією економіки та активізацією міжнародних економічних зв'язків. Глобалізація як складний багатогранний процес сприяє посиленню інтернаціоналізації виробництва, зростанню обсягів міжнародного обміну товарами, послугами, капіталом та інформацією, що значно підвищує взаємозалежність національних економік у глобальному масштабі — ці тенденції визначають нові виклики й можливості для зовнішньоторговельної політики держав, зокрема України [22; 23].

Міжнародні організації, такі як Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Організація Об'єднаних Націй та її спеціалізовані агенції, відіграють важливу роль у регулюванні міжнародної торгівлі, сприяючи встановленню загальних правил, стандартів та механізмів вирішення торговельних суперечок між країнами-членами [24; 25]. Участь України у цих організаціях та її інтеграція до глобальних торговельних систем визначають напрями розвитку національної торговельної політики, впливають на доступ до світових ринків, умови конкуренції, а також на адаптацію законодавства до міжнародних норм [24].

В умовах динамічних змін у світовій економіці, зокрема під впливом геополітичних потрясінь та структурних змін у глобальній торгівлі, Україна змушена переосмислювати свої зовнішньоторговельні стратегії, стимулювати диверсифікацію експорту та шукати нові моделі взаємодії з міжнародними партнерами, щоб забезпечити конкурентоспроможність на світових ринках і ефективно інтегруватися в світогосподарські процеси [25].

Глобалізація є визначальним процесом сучасної світової економіки, що суттєво впливає на формування зовнішньоторговельної політики держав. Вона призводить до інтернаціоналізації виробництва, зростання ролі

транснаціональних корпорацій та посилення взаємозалежності країн. Для України глобалізація означає необхідність адаптації до міжнародних стандартів, диверсифікації ринків збуту та інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості.

Сучасні світогосподарські процеси дедалі більше характеризуються активною цифровізацією торговельних відносин, що зумовлено швидким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та глобальних цифрових мереж. Електронна комерція, функціонування цифрових торговельних платформ, а також упровадження блокчейн-технологій суттєво трансформують традиційні механізми здійснення міжнародної торгівлі, підвищуючи прозорість, швидкість і безпеку зовнішньоекономічних операцій.

У цьому контексті Україна активно інтегрується у світові цифрові торговельні процеси та послідовно впроваджує сучасні цифрові інструменти у сфері зовнішньоторговельної політики. Зокрема, важливе значення має запровадження системи «єдиного вікна» для митних процедур, яка спрямована на спрощення адміністративних формальностей, скорочення часових витрат і зменшення корупційних ризиків у зовнішній торгівлі. Крім того, застосування електронних сертифікатів походження товарів сприяє підвищенню ефективності митного контролю та гармонізації національних процедур із міжнародними стандартами.

Екологізація є ще одним важливим світогосподарським процесом. Європейський зелений курс (Green Deal) визначає нові стандарти для продукції, що постачається на ринок ЄС. Це означає, що Україна має адаптувати свою зовнішньоторговельну політику до екологічних вимог, впроваджуючи стандарти енергоефективності та розвиваючи експорт екологічно чистої аграрної продукції.

Нижче наведена таблиця, яка узагальнює основні світогосподарські процеси та міжнародні організації і їхній вплив на зовнішньоторговельну політику України.

Таблиця 1.3. - Основні світогосподарські організації і їхній вплив на зовнішньоторговельну політику України.

Чинник	Характер впливу	Приклади для України
Глобалізація	Посилення міжнародної взаємозалежності, інтернаціоналізація виробництва, роль ТНК	Диверсифікація ринків збуту, інтеграція у світові ланцюги вартості [22]
Цифровізація	Впровадження цифрових платформ, електронної торгівлі, блокчейн, ШІ	Поширення електронної комерції, цифрові митні процедури, розвиток ІТ-експорту [27]
Екологізація (Green Deal)	Нові екологічні вимоги до продукції, «зелена» сертифікація, стандарти	Адаптація виробництва до стандартів ЄС, експорт «зеленої» агропродукції [26]

Джерело: складено за: [22; 26; 27].

Таблиця 1.3 показує, що ключові світогосподарські процеси — глобалізація, цифровізація та екологізація — визначають основні напрямки формування зовнішньоторговельної політики України. Під впливом цих чинників держава поступово інтегрується у глобальні економічні структури, модернізує торговельні процедури та адаптує стандарти виробництва до вимог міжнародних ринків. Це сприяє зміцненню позицій українських товарів та підвищенню конкурентоспроможності на зовнішніх ринках.

Зовнішньоторговельна політика України формується під значним впливом міжнародних організацій таких як:

- СОТ – встановлює правила міжнародної торгівлі, зобов’язує Україну дотримуватися принципів недискримінації та прозорості.
- ЄС – Угода про асоціацію визначає стандарти для українських товарів, стимулює гармонізацію законодавства та екологічних норм.
- МВФ та Світовий банк – впливають на політику через програми фінансової підтримки та структурні реформи.
- OECD та UNCTAD – надають аналітичні звіти та рекомендації щодо розвитку зовнішньої торгівлі.

- ООН та її спеціалізовані установи – формують глобальні стандарти сталого розвитку та регулювання міжнародної торгівлі.

Таблиця 1.4. - Міжнародні організації та напрямки їх впливу на зовнішньоторговельну політику України

Чинник / Організація	Характер впливу	Приклади для України
СОТ	Правила міжнародної торгівлі	Вступ у 2008 р., лібералізація тарифів [28], [29]
ЄС	Зона вільної торгівлі, стандарти якості	Угода про асоціацію, зростання частки ЄС у експорті [30], [31]
МВФ, Світовий банк	Фінансова підтримка, структурні реформи	Програми кредитування, реформи митної системи [32], [33]
ОЕСД, UNCTAD	Аналітичні звіти, рекомендації	Використання аналітики для політики [34], [35]
ООН	Стандарти сталого розвитку	Впровадження принципів сталого розвитку [36]

Джерело: складено за: [28-36].

Узагальнюючи результати, вплив світогосподарських процесів і діяльності міжнародних організацій на формування зовнішньоторговельної політики України, можна зазначити, що зовнішньоекономічний курс держави формується під дією комплексних глобальних змін, які визначають умови функціонування сучасної міжнародної торгівлі. Глобалізація, цифровізація та екологізація економічних процесів суттєво змінюють вимоги до конкурентоспроможності національних товарів, а також стимулюють модернізацію механізмів регулювання торгівлі.

Участь України у СОТ, ЄС, МВФ, Світовому банку, ОЕСД, UNCTAD та системі ООН сприяє адаптації законодавства до міжнародних норм, підвищенню прозорості торговельних процедур, впровадженню сучасних стандартів якості та сталого розвитку. Міжнародні інституції виконують не лише регулятивну, а й аналітично-координаційну функцію, забезпечуючи державу доступом до фінансових ресурсів, рекомендацій та інструментів реформування зовнішньоторговельної політики.

Взаємодія України зі світовими економічними структурами, а також відповідь на ключові глобальні тенденції сприяють диверсифікації ринків збуту, розвитку цифрової торгівлі, модернізації митної системи та переходу до екологічно орієнтованих стандартів виробництва. Це дозволяє посилити інтеграцію у міжнародні ланцюги доданої вартості та зміцнити позиції України на глобальних ринках.

Отже, зовнішньоторговельна політика України формується в умовах глибокої інтеграції у світогосподарські процеси, а міжнародні організації відіграють ключову роль у визначенні пріоритетів розвитку, напрямів реформ та стратегічних орієнтирів держави у сфері міжнародної торгівлі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ПРОЦЕСІВ

2.1. Сучасний стан зовнішньої торгівлі України: динаміка, структура, географія

Зовнішньоторговельна діяльність України у 2019–2024 рр. пережила безпрецедентний період трансформацій. Її розвиток визначається впливом глобальних економічних тенденцій, внутрішніх структурних реформ, інтеграційних процесів та шоків, зумовлених російською військовою агресією. Як зазначає Гринів Л. С., зовнішня торгівля є ключовим фактором економічної динаміки відкритої економіки, а зовнішньоторговельна політика безпосередньо впливає на рівень конкурентоспроможності держави [37].

У довоєнні роки (2016–2021) Україна демонструвала поступове нарощування торговельних обсягів, що стало можливим завдяки укладенню Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, лібералізації митного регулювання та покращенню інституційних умов експорту. Проте 2022 рік став переломним для зовнішньої торгівлі країни: блокування морських портів, руйнування виробничої та транспортної інфраструктури, зміна логістичних маршрутів і перебої в міжнародних ланцюгах постачання спричинили суттєві трансформації товарної, географічної та функціональної структури зовнішньої торгівлі.

За оцінками Мазаракі А. А., динаміка зовнішньої торгівлі є відображенням загального стану економіки країни та її здатності адаптуватися до змін зовнішнього середовища [38]. У період 2019–2021 рр. зберігалися позитивні тенденції зростання зовнішньоторговельних потоків. Зокрема, у 2021 році Україна досягла одного з найвищих показників експорту за останнє десятиліття — понад 68 млрд дол. США.

Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації у лютому 2022 року обсяги зовнішньої торгівлі різко скоротилися. Як наголошує Дергачов О., це стало наслідком одночасного порушення кількох критично важливих елементів економічної системи, зокрема логістики, виробництва, транспортної інфраструктури та традиційних торговельних маршрутів [39].

У 2023–2024 рр. завдяки міжнародній фінансовій та інституційній підтримці, зокрема ініціативам Європейського Союзу («коридори солідарності»), відбулося часткове відновлення експортної діяльності України. Значну роль у цьому процесі відіграло збільшення пропускної спроможності дунайських портів, а також спрощення митних і транскордонних процедур у торгівлі з країнами ЄС [40].

Для більш детального дослідження динаміки та структурних змін у зовнішній торгівлі України впродовж 2019–2024 рр. доцільно звернутися до аналізу ключових статистичних показників експорту та імпорту. Узагальнення відповідних кількісних характеристик, що відображають трансформацію зовнішньоторговельних потоків у зазначений період, наведено в таблиці 2.1

Таблиця 2.1 – Аналіз зовнішньої торгівлі України у 2019–2024 рр., млрд дол. США

Рік	Експорт	Відхилення	Імпорт	Відхилення	Сальдо
2019	50,1	-	60,8	-	-10,7
2020	49,4	- 0,7	54,0	- 6,8	-4,6
2021	68,1	+ 18,7	72,8	+ 18,8	-4,7
2022	44,1	- 24	52,0	- 20,8	-7,9
2023	47,8	+ 3,7	58,2	+ 6,2	-10,4
2024	52,3	+ 4,5	63,1	+ 4,9	-10,8

Джерело: складено за: [37-40].

Для наочного відображення виявлених тенденцій та динаміки змін основних показників зовнішньої торгівлі України у 2019–2024 рр. доцільно використати графічне представлення відповідних даних. (Рисунок 2.1)

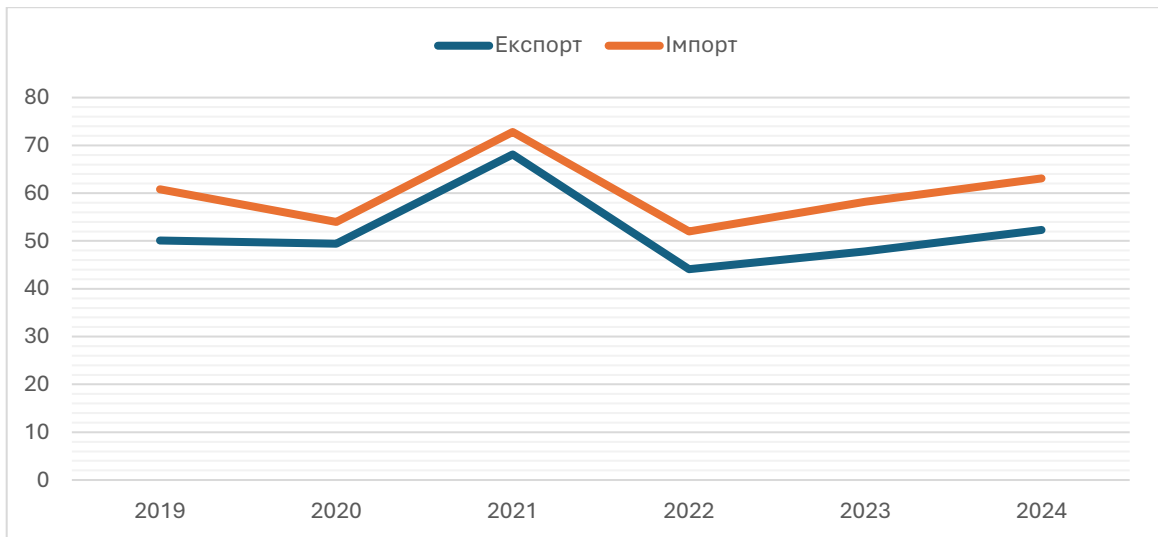

Рисунок 2.1 Динаміка експорту та імпорту України за період 2019-2024 р.р., млрд дол. США

Джерело: складено автором

Отже, зважаючи на дані таблиці та рисунку 2.1, можна зробити висновок, що зовнішня торгівля України у 2019–2024 рр. характеризувалася суттєвими коливаннями, зумовленими як глобальними економічними чинниками, так і внутрішніми кризовими процесами. У 2019–2020 рр. спостерігалася відносна стабільність обсягів експорту та імпорту, незважаючи на вплив пандемії COVID-19, що свідчить про певну адаптивність національної економіки до зовнішніх шоків.

Найвищі показники зовнішньоторговельної активності були зафіксовані у 2021 році, коли обсяги експорту та імпорту досягли пікових значень за досліджуваний період. Це стало результатом сприятливої кон'юнктури світових товарних ринків, зростання цін на сировинну продукцію та активізації міжнародної торгівлі після пандемічного спаду.

Різде скорочення обсягів експорту й імпорту у 2022 році пов'язане з початком повномасштабної військової агресії Російської Федерації проти України, що призвело до руйнування логістичної інфраструктури, блокування морських портів і зниження виробничого потенціалу. У цей період негативні

наслідки війни мали системний вплив на всі складові зовнішньоторговельної діяльності.

У 2023–2024 рр. простежується поступове відновлення зовнішньої торгівлі, що проявляється у зростанні як експорту, так і імпорту. Водночас обсяги імпорту стабільно перевищують експорт, що свідчить про збереження від’ємного торговельного сальдо. Позитивна динаміка зумовлена адаптацією бізнесу до нових умов, диверсифікацією логістичних маршрутів, розширення

Аналіз динаміки зовнішньої торгівлі України у 2019–2024 рр. дозволяє виділити три ключові періоди: відновлення та зростання (2019–2021 рр.), різке падіння (2022 р.) та часткове відновлення (2023–2024 рр.). Для наочності основні події, тенденції та фактори впливу на зовнішньоторговельну діяльність України наведено у таблиці 2.2

Таблиця 2.2. – Основні тенденції зовнішньої торгівлі України

Період	Основні події та тенденції	Фактори впливу / коментарі
2019–2021 рр. (відновлення та зростання)	Збільшення експортних можливостей, активізація аграрного та металургійного експорту, стабільне відновлення економіки, покращення співпраці з міжнародними партнерами	Доступ до ринку ЄС, стабільне економічне середовище, сприятливі умови для інвестицій та міжнародного співробітництва
2022 р. (різке падіння через війну)	Падіння експорту на понад 30%, різке зниження виробництва	Блокада чорноморських портів, руйнування промисловості (металургія), зміна логістичних маршрутів, підвищення вартості транспортування
2023–2024 рр. (часткове відновлення)	Відновлення експорту, розвиток нових логістичних маршрутів, державна підтримка експортерів	Розвиток дунайських портів (Ізмаїл, Рені), робота «коридорів солідарності» ЄС, тимчасове скасування мит та квот ЄС, кредитні програми підтримки

Джерело: складено автором

Згідно з даними [41] та дослідженням [42], структура експорту України у 2024 році все ще характеризується значною часткою сировинної та аграрної

продукції, хоча тривають зусилля зі збільшення частки товарів з доданою вартістю.

Основні складові експорту у 2024 році:

1. Аграрні та продовольчі товари — 53% загального експорту

Це найбільша категорія, до якої належать:

- кукурудза;
- пшениця;
- соняшникова олія;
- насіння олійних культур;
- м'ясо та молочні продукти.

Україна входить до топ-5 експортерів зернових у світі.

2. Метали та вироби з них — 15%

Частка зменшилась через руйнування металургійних підприємств у Маріуполі та Кривому Розі.

3. Руди — 8%

Значна частина постачань здійснюється до Китаю та ЄС.

4. Машинобудівна продукція — 7%

До цієї групи відносять:

- електричні машини;
- прилади;
- транспортне обладнання;
- комплектуючі до транспортних засобів.

5. Хімічна продукція — 5%

Основні напрямки: добрива, пластмаси, фармацевтична продукція.

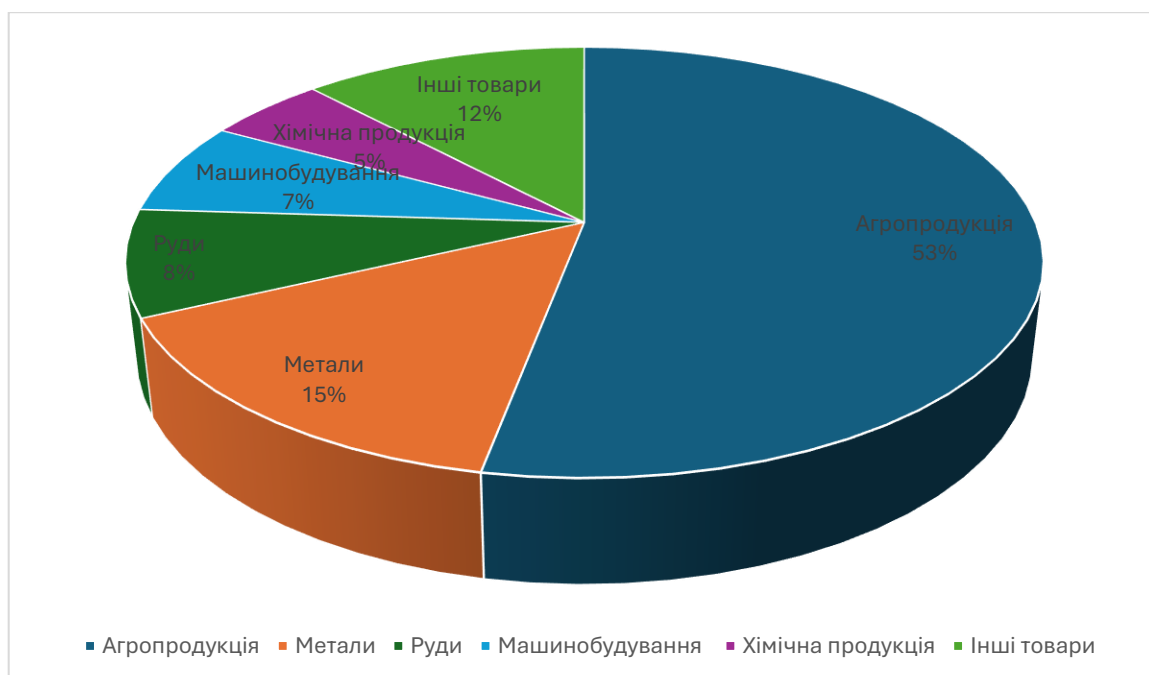

Рисунок 2.2 Структура експорту України у 2024 році

Джерело: складено за: [41-42]

Отже, зовнішня торгівля України у 2024 р. демонструє часткове відновлення після кризових подій, зберігаючи сировинний характер експорту. Найбільший потенціал для підвищення конкурентоспроможності лежить у збільшенні частки перероблених та високотехнологічних товарів.

Імпорт України істотно залежить від енергетичних ресурсів, обладнання та продукції хімічної промисловості. Як зазначає [43] імпортозалежність у сфері технологічного устаткування є одним із ключових стримуючих чинників індустріального розвитку країни.

Основні групи імпорту у 2024 році:

1. Енергоресурси — 28% (нафтопродукти, газ, вугілля, електроенергія)
2. Машина, устаткування та техніка — 24% (переважає імпорт із ЄС, Китаю та Туреччини).
3. Транспортні засоби — 11% (у тому числі автомобілі, запчастини, вантажна техніка).
4. Хімічна продукція — 15%
5. Фармацевтичні товари — 9%

Рисунок 2.3 Структура імпорту України у 2024 році

Джерело: складено за: [41; 43]

Імпорт України у 2024 р. зберігає високу залежність від енергетичних ресурсів, технологічного обладнання та хімічної продукції. Значна частка імпорту у цих секторах свідчить про обмеженість внутрішнього виробництва та стримує індустріальний розвиток, що підкреслює необхідність диверсифікації постачань і розвитку власного виробництва високотехнологічних товарів.

Географічна структура зовнішньої торгівлі України відображає розподіл товарообігу з різними регіонами світу та визначає основні напрямки економічної взаємодії країни на міжнародній арені. Аналіз цих потоків дозволяє оцінити ступінь залежності від окремих торговельних партнерів, виявити перспективні ринки для експорту та імпорту, а також окреслити пріоритетні напрями диверсифікації зовнішньої торгівлі. Зміни у географічній структурі торговельних зв'язків, особливо в умовах глобальних економічних коливань та внутрішніх кризових явищ, істотно впливають на стабільність економіки України та її інтеграцію у світові ринки. Основні торговельні партнери у 2024 році:

1. Європейський Союз

- 59% експорту;

- 48% імпорту.

Провідні партнери: Польща; Румунія; Німеччина; Італія; Нідерланди; Іспанія; Франція.

2. Азія

- Китай – один із найбільших імпортерів української руди та агропродукції;
- Туреччина – важливий партнер у металургії та агросекторі;
- Індія – великий споживач української олії.

3. Північна Америка

- США та Канада – постачальники обладнання та технологій.

4. Країни СНД (фактично зведено до мінімуму)

Торгівля з РФ та Білоруссю після 2022 року практично припинена.

Отже, зовнішньоторговельна діяльність України у 2019–2024 рр. зазнала суттєвих трансформацій під впливом глобальних економічних процесів, пандемії COVID-19 та повномасштабної військової агресії російської федерації. Найвищі показники експорту й імпорту були досягнуті у 2021 році, після чого у 2022 році відбулося різке скорочення зовнішньоторговельних потоків унаслідок порушення логістики та виробничого потенціалу. У 2023–2024 рр. спостерігається поступове відновлення зовнішньої торгівлі, зумовлене адаптацією економіки, міжнародною підтримкою та переорієнтацією торговельних маршрутів. Водночас зберігається від’ємне торговельне сальдо та сировинна спрямованість експорту, що вказує на необхідність структурної модернізації зовнішньої торгівлі. Подальший розвиток зовнішньоторговельної діяльності України має ґрунтуватися на диверсифікації ринків, зростанні частки продукції з доданою вартістю та посиленні інтеграції з ринком Європейського Союзу.

2.2. Аналіз та оцінка впливу євроінтеграційних процесів на зовнішньоторговельну політику України

Євроінтеграційні процеси є одним із ключових чинників трансформації зовнішньоторговельної політики України в умовах глобальних економічних змін та воєнних викликів. Поглиблення торговельно-економічних відносин з Європейським Союзом зумовлює необхідність аналізу їх впливу на динаміку, структуру та інституційні механізми зовнішньої торгівлі. Особливої актуальності набуває оцінка ефективності реалізації Угоди про асоціацію та Поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі в контексті адаптації національної економіки до європейських стандартів.

Найважливішим фактором є реалізація Угоди про асоціацію з ЄС та створення Поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), що сприяє скороченню торговельних бар'єрів, збільшенню обсягів торгівлі з Європейським Союзом та поступовій адаптації українського законодавства до європейських стандартів [44]. У 2024 р. загальний обсяг торгівлі товарами між Україною та ЄС сягнув близько 67,2 млрд євро, причому частка країн ЄС у зовнішній торгівлі України перевищила 50 %, що підтверджує ключову роль ЄС як торговельного партнера в структурі зовнішньої торгівлі України [45].

1. Гармонізація регуляторного середовища

Угода про асоціацію передбачає адаптацію українського законодавства до норм ЄС у сферах технічного регулювання, санітарних вимог, митних процедур та захисту прав інтелектуальної власності.

Сучасне дослідження показує, що гармонізація стандартів дозволяє українським виробникам отримати прямий доступ до ринку ЄС без додаткових сертифікацій, скорочуючи часові та фінансові витрати на експорт [46].

2. Лібералізація торгівлі та зниження тарифних бар'єрів

Впровадження ПВЗВТ передбачає зниження або скасування мит, усунення квот та безмитний доступ українських товарів на ринки ЄС.

Тимчасове скасування мит і квот у 2022–2024 рр. сприяло зростанню експорту в умовах воєнних дій [47].

3. Зміна торговельних маршрутів та логістичних механізмів

Блокада Чорного моря стимулювала використання «коридорів солідарності» та Дунайських портів (Ізмаїл, Рені) для перевалки вантажів, що забезпечило часткове відновлення експортних потоків [48].

4. Підвищення стандартів виробництва та модернізація економіки

Впровадження стандартів ISO, HACCP, GMP підвищує якість продукції та сприяє технологічній модернізації виробництва, що важливо для експорту харчової, машинобудівної та хімічної продукції [49].

5. Перспектива членства в ЄС

Статус кандидата у члени ЄС з 2022 р. стимулює орієнтацію на європейські ринки, інтеграцію у внутрішній ринок ЄС та використання структурних фондів для модернізації промисловості та логістики [50].

Таблиця 2.3 - Основні напрямки впливу інтеграційних процесів на зовнішньоторговельну політику України

Напрямок	Характер впливу	Приклади / коментар
Гармонізація регуляторного середовища	Підвищення стандартів, зменшення сертифікаційних бар'єрів	ISO, HACCP, технічні регламенти ЄС
Лібералізація торгівлі	Зниження мит і квот, полегшення доступу до ринку ЄС	Тимчасова відміна мит на зернові та олію
Зміна маршрутів логістики	Створення альтернативних маршрутів, оптимізація перевезень	«Коридори солідарності», Дунайські порти
Підвищення стандартів виробництва	Модернізація промисловості, підвищення конкурентоспроможності	Впровадження ISO, GMP, інвестиції в обладнання
Перспектива членства в ЄС	Стратегічна орієнтація, доступ до фінансових ресурсів ЄС	Використання структурних фондів, участь у програмах підтримки

Джерело: складено за: [46-50].

Таким чином таблиця 2.3 демонструє ключові напрями впливу євроінтеграційних процесів на зовнішньоторговельну політику України. Гармонізація регуляторного середовища та підвищення стандартів виробництва сприяють зростанню конкурентоспроможності української продукції. Лібералізація торгівлі та зміна логістичних маршрутів забезпечують полегшений доступ на ринок ЄС та стабілізацію експортних потоків навіть у складних умовах. Перспектива членства в ЄС формує стратегічну орієнтацію країни та відкриває доступ до фінансових і інвестиційних ресурсів ЄС, стимулюючи модернізацію економіки.

Аналіз ефекту інтеграційних процесів

Позитивний ефект:

- Зростання експорту до ЄС;
- Підвищення стандартів виробництва;
- Розширення кола торговельних партнерів;
- Полегшення доступу українських товарів на ринок ЄС;
- Залучення інвестицій у технологічну та аграрну сфери.

Обмеження та проблеми:

- Висока залежність від аграрного сектору;
- Недостатній розвиток переробних галузей;
- Витрати на адаптацію до стандартів ЄС для малого та середнього бізнесу;
- Логістичні обмеження у період воєнних дій;
- Ризики зміни торговельної політики ЄС у майбутньому [46]

Глобальні фактори впливу інтеграції

- Пандемія COVID-19 продемонструвала важливість диверсифікації поставок;
- Глобальні коливання цін на енергоресурси та сировину впливають на зовнішню торгівлю України;
- Конкуренція з боку більш технологічно розвинених виробників ЄС;

- Можливості для розвитку експорту високотехнологічних товарів за рахунок євроінтеграційних стандартів.

Таблиця 2.4. - Вплив інтеграційних процесів на різні сектори економіки України

Сектор	Вплив інтеграції	Приклади ефектів
Аграрний	Зростання експорту, доступ до європейських ринків	Зернові, соняшникова олія
Металургія	Поступова адаптація стандартів, доступ до технологій	Експорт металопрокату, модернізація підприємств
Машинобудування	Підвищення технологічного рівня, інтеграція у ланцюги поставок	Виробництво обладнання, комплектуючих
Хімічна промисловість	Гармонізація стандартів безпеки	Добрива, фармацевтика
Логістика	Оптимізація маршрутів, модернізація транспортної інфраструктури	Дунайські порти, «коридори солідарності»

Джерело: складено за: [46; 48; 49]

Інтеграційні процеси визначають стратегічний вектор зовнішньоторговельної політики України. Вони забезпечують:

- лібералізацію торгівлі;
- гармонізацію стандартів;
- доступ до фінансових та інвестиційних ресурсів ЄС;
- модернізацію промисловості та логістики.

Водночас існують системні обмеження, пов'язані з технологічною відсталістю окремих секторів, аграрною залежністю та логістичними викликами воєнного часу. SWOT-аналіз цих процесів демонструє потенційні можливості та ризики для зовнішньоторговельної політики, що буде детально розглянуто у підрозділі 2.3.

Таким чином, інтеграційні процеси, зокрема реалізація Угоди про асоціацію з ЄС та функціонування ПВЗВТ, стали визначальним чинником трансформації зовнішньоторговельної політики України. Вони сприяли

лібералізації торгівлі, гармонізації регуляторного середовища та зростанню конкурентоспроможності української продукції на європейському ринку. В умовах воєнних дій євроінтеграція забезпечила стабілізацію експортних потоків через альтернативні логістичні маршрути та тимчасові торговельні преференції з боку ЄС. Водночас інтеграційні процеси супроводжуються низкою обмежень, зокрема високою залежністю від аграрного сектору та значними витратами на адаптацію до європейських стандартів. Перспектива членства України в ЄС формує стратегічні орієнтири зовнішньоторговельної політики, орієнтовані на структурну модернізацію економіки та розвиток експорту з високою доданою вартістю

2.3. Оцінка ефективності зовнішньоторговельної політики України в умовах її інтеграції до світогосподарських процесів

Зовнішньоторговельна політика України у 2019–2024 рр. була спрямована на стабілізацію економіки, модернізацію виробництва та інтеграцію у світові ринки. Основні напрями державних заходів включали:

- Лібералізацію митного регулювання;
- Гармонізацію стандартів із європейськими;
- Підтримку експорту через фінансові та логістичні програми;
- Диверсифікацію торговельних партнерів;
- Розвиток альтернативних логістичних маршрутів у воєнний період.

Ефективність реалізації заходів оцінюється за кількома ключовими критеріями: динаміка експорту та імпорту, рівень диверсифікації товарної та географічної структури, доступ до нових ринків, зміни у стандартах виробництва та технологічній модернізації.

Ефективність заходів у 2019–2024 рр.

Позитивні результати:

- Стабілізація торговельних потоків: після значного падіння у 2022 році часткове відновлення експорту та імпорту у 2023–2024 рр. завдяки «коридорам солідарності» та розвитку дунайських портів [52].

- Розширення експорту до ЄС: частка ЄС у структурі експорту збільшилася до 59%, що підкреслює ефективність євроінтеграційного курсу [46]

- Підвищення стандартів виробництва: адаптація до стандартів ISO, НАССР, GMP забезпечила конкурентоспроможність продукції на зовнішніх ринках [48]

- Фінансова підтримка експортерів: державні програми кредитування та субсидії дозволили підприємствам підтримувати виробництво у кризові періоди.

- Модернізація логістики: створення альтернативних маршрутів через Польщу, Румунію, Словаччину та Дунайські порти сприяло збереженню експортних потоків.

Слабкі сторони та проблеми:

- Аграрна залежність: понад 50% експорту припадає на сільськогосподарську продукцію, що робить економіку вразливою до коливань світових цін [51]

- Низький рівень технологічності: машинобудівна та хімічна продукція займають невелику частку у структурі експорту ($\approx 12\%$).

- Логістичні обмеження: висока вартість транспортування та обмежена пропускна здатність альтернативних маршрутів.

- Втрата промислових потужностей: зокрема металургія, машинобудування, через руйнування підприємств під час війни.

- Від'ємне торговельне сальдо: у 2024 р. дефіцит склав $-10,8$ млрд дол. США [52].

Таблиця 2.5 - Оцінка ефективності реалізованих заходів
зовнішньоторговельної політики України

Заходи	Позитивний ефект	Обмеження / проблеми
Лібералізація мит	Полегшений доступ до ринку ЄС	Ризик конкуренції з більш технологічними виробниками
Гармонізація стандартів	Підвищення конкурентоспроможності продукції	Витрати на адаптацію для МСП
Фінансова підтримка	Збереження виробництва під час кризи	Обмежений ресурс держави
Розвиток логістики	Відновлення експорту, альтернативні маршрути	Висока вартість транспортування
Диверсифікація партнерів	Зменшення залежності від РФ та Білорусі	Потребує часу на налагодження зв'язків

Джерело: складено за: [46-50; 52]

Для системної оцінки доцільно використати SWOT-аналіз, який дозволяє виділити сильні та слабкі сторони політики, а також зовнішні можливості та загрози.

Таблиця 2.6 - SWOT-аналіз зовнішньоторговельної політики України

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Доступ до ринку ЄС (59% експорту)	Висока залежність від аграрного сектору
Гармонізація стандартів та регламентів	Низький рівень технологічності експорту
Членство у СОТ та інтеграція в глобальні ринки	Від'ємне торговельне сальдо
Підтримка експортерів з боку держави та ЄС	Логістичні обмеження та високі витрати
Розвиток альтернативних маршрутів логістики	Втрата промислових потужностей
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Поглиблена інтеграція з ЄС	Продовження війни та руйнування інфраструктури
Диверсифікація торговельних партнерів (Азія, Близький Схід)	Зростання конкуренції на ринку ЄС
Розвиток високотехнологічного експорту	Зміни у торговельній політиці ЄС
Залучення інвестицій у переробні галузі	Ризики глобальної економічної нестабільності
Відновлення морської логістики після завершення конфлікту	Коливання світових цін на сировину та енергоресурси

Джерело: складено за: [46-50; 52]

Аналіз сильних сторін

1. Доступ до ринку ЄС дозволяє експортувати продукцію без додаткових бар'єрів.
2. Гармонізація стандартів підвищує якість товарів та сприяє інтеграції у європейські ланцюги постачання.
3. Підтримка експортерів забезпечує стабільність виробництва у кризові періоди.
4. Розвиток альтернативної логістики дозволяє частково компенсувати блокаду портів.

Аналіз слабких сторін

1. Аграрна залежність формує вразливість до коливань світових цін.
2. Низький рівень технологічності обмежує експорт високотехнологічних товарів.
3. Логістичні обмеження підвищують витрати та ризики доставки.
4. Втрата промислових потужностей ускладнює відновлення виробництва після війни.

Можливості розвитку

1. Поглиблена інтеграція з ЄС відкриває доступ до структурних фондів, програм підтримки інновацій та фінансування модернізації.
2. Диверсифікація торговельних партнерів зменшує залежність від традиційних ринків і створює нові канали збуту.
3. Розвиток високотехнологічного експорту сприяє збільшенню доданої вартості продукції.
4. Залучення інвестицій у переробні галузі стимулює модернізацію економіки та підвищує рівень зайнятості.
5. Відновлення морської логістики після завершення конфлікту дозволить знизити витрати та покращити конкурентоспроможність українських товарів.

Загрози для зовнішньоторговельної політики

1. Тривалість війни та руйнування інфраструктури можуть стримувати розвиток експорту.
2. Конкуренція на ринку ЄС з боку більш технологічно розвинених виробників.
3. Зміни у торговельній політиці ЄС (повернення тарифів, зміна правил сертифікації) можуть негативно вплинути на українських експортерів.
4. Глобальна економічна нестабільність та коливання цін на сировину та енергоресурси впливають на зовнішньоторговельну політику України.

Ця оцінка дозволяє зробити висновок, що зовнішньоторговельна політика України є стратегічно орієнтованою на інтеграцію з ЄС та диверсифікацію ринків, проте має ряд структурних проблем, які потребують подальшого вдосконалення.

Таблиця 2.7 - Основні проблеми та рекомендації для покращення зовнішньоторговельної політики

Проблеми	Рекомендації
Аграрна залежність	Розвиток переробних галузей, високотехнологічного виробництва
Низька технологічність	Стимулювання інновацій, модернізація машинобудування та хімії
Логістичні обмеження	Інвестиції у транспортну інфраструктуру, розширення пропускної здатності портів
Від'ємне сальдо	Розвиток експорту з високою доданою вартістю
Ризики зовнішньої конкуренції	Підтримка експортно-орієнтованого бізнесу, адаптація до стандартів ЄС

Джерело: складено за: [46; 48; 50; 52]

Аналіз та оцінка зовнішньоторговельної політики України показали, що її ефективність значною мірою визначається зовнішніми інтеграційними процесами та внутрішніми структурними особливостями економіки. У період 2019–2024 рр. Україна змогла забезпечити часткове відновлення

зовнішньоторговельних потоків після різкого падіння у 2022 році завдяки адаптивним заходам держави та міжнародній підтримці.

Основними досягненнями зовнішньоторговельної політики є:

- Лібералізація митного регулювання та доступ до ринку ЄС, що сприяє зростанню експорту;
- Гармонізація стандартів виробництва з європейськими, що підвищує конкурентоспроможність продукції;
- Розвиток альтернативних логістичних маршрутів, які частково компенсують блокаду портів;
- Фінансова та інституційна підтримка експортерів, що дозволяє стабілізувати виробництво у кризові періоди;
- Поглиблена інтеграція з ЄС та перспектива членства, які визначають стратегічний напрямок зовнішньоторговельної політики України.

Разом із тим, дослідження виявило ряд структурних обмежень: високу залежність від аграрного експорту, недостатню технологічну оснащеність промисловості, логістичні обмеження та від'ємне торговельне сальдо. SWOT-аналіз підкреслив як сильні сторони та можливості (доступ до європейських ринків, стандартизація, інвестиційні перспективи), так і слабкі сторони та загрози (аграрна залежність, низька технологічність, війна та глобальні економічні коливання).

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що зовнішньоторговельна політика України має стратегічно правильний вектор розвитку, орієнтований на євроінтеграцію та диверсифікацію ринків. Водночас для підвищення ефективності необхідно: розвивати переробні та високотехнологічні галузі, модернізувати логістику, розширювати географію експорту та забезпечувати підтримку малих і середніх підприємств.

Таким чином, Розділ 2 демонструє, що зовнішньоторговельна політика України є адаптивною і перспективною, однак вимагає системного вдосконалення для зміцнення економічної безпеки та підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

3.1. Стратегічні виклики та перспективи зовнішньоторговельної політики України

Зовнішньоторговельна політика України формує ключові умови для розвитку економіки та інтеграції у світові ринки. Її ефективність залежить від здатності реагувати на сучасні виклики та використовувати стратегічні перспективи [53].

Основні стратегічні виклики:

1. Війна та геополітична нестабільність
  - руйнування логістичної інфраструктури;
  - втрата традиційних ринків збуту;
  - збільшення витрат на транспортування та страхування вантажів.
2. Технологічна відсталість промислових секторів
  - низька частка високотехнологічної продукції в експорті;
  - потреба модернізації машинобудівних та хімічних підприємств;
  - відставання у впровадженні цифрових технологій в логістиці та обліку.
3. Аграрна залежність експорту
  - понад 50% експорту припадає на сільськогосподарську продукцію;
  - коливання світових цін робить економіку вразливою;
  - низька додана вартість продукції.
4. Логістичні обмеження
  - обмежена пропускна здатність альтернативних маршрутів;
  - високі витрати на транспортування та перевезення;

- залежність від сусідніх країн у транзитних операціях.

5. Регуляторні та інституційні виклики

- необхідність гармонізації національного законодавства з нормами ЄС;
- недостатня ефективність державних інституцій у підтримці МСП;
- ризики зміни торговельної політики ЄС та глобальних стандартів.

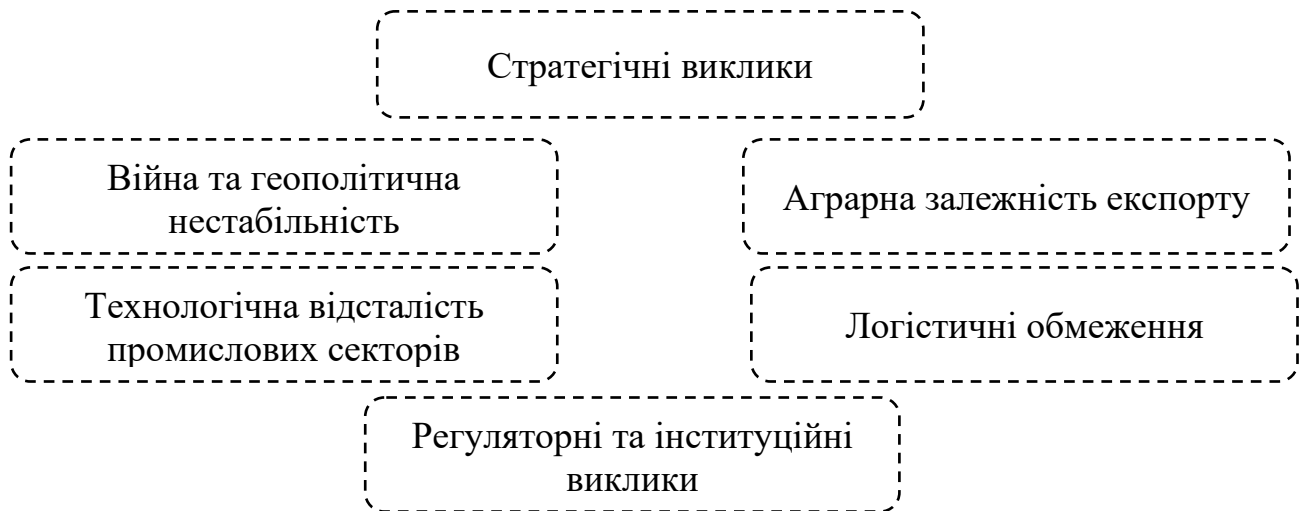

Рисунок 3.1 Основні стратегічні виклики зовнішньоторговельної політики України

Джерело: складено автором

Загалом, рисунок 3.1 наочно демонструє комплексність факторів, що стримують ефективність зовнішньоторговельної політики, та підкреслює необхідність їх послідовного подолання для підвищення конкурентоспроможності української економіки.

Сучасна зовнішньоторгова політика України орієнтована на підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку та інтеграцію до європейських економічних процесів. У цьому контексті ключовими напрямками розвитку є адаптація до стандартів ЄС, диверсифікація ринків та логістики, модернізація виробництва, цифровізація торгівлі та стратегічна підготовка до повноцінного членства в Європейському Союзі.

Перспективи розвитку:

1. Євроінтеграція: активна адаптація українських стандартів до норм ЄС, розширення безмитного доступу до ринку Євросоюзу.
2. Диверсифікація ринків та логістики: розвиток альтернативних маршрутів експорту, включно з залізничними та Дунайськими портами, та розширення географії торговельних партнерів.
3. Модернізація виробництва: впровадження стандартів ISO, HACCP, GMP, стимулювання інвестицій у високотехнологічні та переробні галузі.
4. Цифровізація торгівлі та митних процедур: підвищення ефективності зовнішньоторговельних процесів через електронні сервіси та «єдине вікно».
5. Стратегічна орієнтація на членство в ЄС: доступ до структурних фондів, інвестицій та програм підтримки для розвитку економіки та логістики.

Нижче наведено узагальнений огляд основних перспектив розвитку зовнішньоторговельної політики України у вигляді таблиці 3.1, що систематизує ключові напрямки та їхній вплив на економічний розвиток.

Таблиця 3.1 - Основні перспективи розвитку зовнішньоторговельної політики України

Перспектива	Основні напрямки	Очікуваний ефект
Поглиблена інтеграція з ЄС	Стандарти якості, сертифікація, структурні фонди	Розширення ринку збуту, підвищення конкурентоспроможності
Диверсифікація ринків	Азія, Північна Америка, Близький Схід	Зменшення ризиків, стабілізація доходів
Модернізація та цифровізація	Впровадження цифрових платформ, модернізація виробництва	Зростання технологічного експорту, підвищення доданої вартості
Зелена трансформація	«Зелена» продукція, еко-стандарти	Конкурентна перевага, залучення інвестицій

Джерело: складено автором

На нашу думку, виклики зовнішньоторговельної політики України обумовлюють необхідність комплексного підходу до її реформування.

Стратегічні перспективи, серед яких інтеграція з ЄС, диверсифікація ринків, модернізація виробництва та цифровізація, створюють основу для підвищення конкурентоспроможності країни, стабілізації експорту та залучення інвестицій у ключові економічні сектори.

3.2. Напрямки вдосконалення зовнішньоторговельної політики України в умовах євроінтеграції

Євроінтеграційний курс України створює нові можливості для економічного розвитку, але водночас висуває ряд вимог до зовнішньоторговельної політики. Для ефективного використання цих можливостей необхідно не лише адаптувати законодавство та стандарти, але й комплексно модернізувати виробничі, логістичні та цифрові процеси. Основні напрямки вдосконалення політики можна структурувати наступним чином:

1. Гармонізація законодавства та стандартів

- Приведення законодавства у відповідність з нормами ЄС: ключовим завданням є усунення нормативних розбіжностей, спрощення процедур експорту та імпорту, створення прозорого правового середовища для бізнесу.
- Впровадження міжнародних стандартів якості: застосування ISO, HACCP, GMP дозволяє підвищити конкурентоспроможність української продукції на європейському ринку.
- Сертифікація та контроль якості: розвиток системи державного та приватного контролю за відповідністю продукції стандартам ЄС сприяє зменшенню торговельних бар'єрів і підвищенню довіри партнерів.

2. Диверсифікація ринків збуту та логістики

- Розширення географії торгівлі: активне освоєння ринків Азії, Північної Америки та Близького Сходу допоможе знизити залежність від традиційних ринків ЄС та РФ.
  - Розвиток транспортної інфраструктури: модернізація залізничних та морських портів, включно з Дунайськими, створює альтернативні маршрути для експорту, що особливо важливо в умовах військових ризиків та геополітичної нестабільності.
  - Оптимізація логістичних ланцюгів: впровадження сучасних систем управління перевезеннями, складуванням та дистрибуцією дозволяє зменшити витрати і підвищити швидкість доставки.
3. Модернізація виробництва та стимулювання інвестицій
- Підтримка високотехнологічних секторів: державні та приватні інвестиції в машинобудування, хімічну промисловість та переробні галузі підвищують експортний потенціал та додану вартість продукції.
  - Розвиток інноваційного виробництва: підтримка стартапів, інкубаторів та науково-дослідних центрів сприяє появі конкурентоспроможної продукції на світових ринках.
  - Стимулювання малого та середнього бізнесу: створення програм фінансової та технологічної підтримки, пільгового кредитування та грантів для модернізації виробництва.
4. Цифровізація зовнішньоторговельних процесів
- Електронні сервіси для митних процедур: розвиток «єдиного вікна», електронної декларації та цифрового документообігу скорочує час оформлення вантажів і зменшує корупційні ризики.
  - Цифрові платформи для моніторингу ринків: використання аналітики великих даних дозволяє прогнозувати попит, контролювати якість продукції та оптимізувати ланцюги постачання.
  - Кібербезпека та інтеграція: забезпечення захисту цифрових систем та їх сумісності з міжнародними платформами підвищує надійність і швидкість зовнішньоторговельних операцій.

5. Підвищення інвестиційної та фінансової привабливості

- Створення передбачуваного інвестиційного клімату: прозорі правила гри, захист прав інвесторів та сприятливе податкове середовище стимулюють залучення капіталу.
- Використання структурних фондів ЄС: залучення фінансових ресурсів для розвитку інфраструктури, інновацій та експортних проєктів.
- Фінансова підтримка експортерів: створення кредитних та страхових механізмів для малого та середнього бізнесу сприяє стабільності та росту експорту.

6. Розвиток «зеленої» та соціально відповідальної економіки

- Екологічні стандарти та зелена продукція: впровадження еко-стандартів та розвиток «зеленої» продукції дозволяє отримати конкурентні переваги на ринках ЄС.
- Соціальна відповідальність бізнесу: сприяння дотриманню трудових та екологічних норм підвищує довіру міжнародних партнерів та інвесторів.

Аналіз стратегічних викликів та перспектив зовнішньоторговельної політики України дозволяє сформулювати цілісне бачення напрямів її вдосконалення в умовах євроінтеграції. У ході дослідження встановлено, що ключовими викликами для розвитку зовнішньої торгівлі залишаються війна та геополітична нестабільність, які негативно впливають на логістичну інфраструктуру та торговельні потоки; технологічна відсталість окремих галузей промисловості; надмірна аграрна орієнтація експорту; обмеженість альтернативних логістичних маршрутів; а також необхідність повномасштабної адаптації національного законодавства та стандартів до вимог Європейського Союзу. Сукупність зазначених факторів формує системні ризики для економічної стабільності держави та знижує конкурентоспроможність української продукції на міжнародних ринках.

Водночас дослідження показало, що Україна має значний потенціал для розвитку зовнішньоторговельної політики завдяки перспективам поглиблення

економічної інтеграції з ЄС, розширення географії експорту, модернізації виробничих потужностей, активної цифровізації зовнішньоторговельних процесів та впровадження принципів «зеленої» економіки. Проведений SWOT-аналіз підтвердив наявність у країни суттєвих сильних сторін, зокрема вигідного географічного положення, розвинутого аграрного та ІТ-потенціалу, а також чіткого євроінтеграційного курсу. Водночас збереження слабких сторін і зовнішніх загроз зумовлює потребу в системному та послідовному реформуванні зовнішньоторговельної політики.

На основі результатів аналізу було сформульовано комплекс практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності України. Зокрема, обґрунтовано доцільність розвитку високотехнологічного та переробного експорту, підтримки малого і середнього бізнесу, модернізації транспортно-логістичної інфраструктури, активізації залучення інвестицій у «зелену» економіку, а також подальшої цифровізації митних і торговельних процедур. Реалізація зазначених заходів сприятиме зменшенню структурних дисбалансів у зовнішній торгівлі, підвищенню доданої вартості експорту та зниженню вразливості економіки до зовнішніх шоків.

Отже, результати дослідження, свідчать про те, що зовнішньоторговельна політика України має значний потенціал для розвитку за умови впровадження комплексних і скоординованих реформ. Її вдосконалення є стратегічно необхідним для забезпечення економічної безпеки держави, підвищення міжнародної конкурентоспроможності та успішної інтеграції України до європейського та світового економічного простору в середньо- та довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі здійснено всебічне та комплексне дослідження зовнішньоторговельної політики України в умовах її інтеграції до світогосподарських процесів та європейського економічного простору. Актуальність обраної теми зумовлена посиленням глобалізаційних процесів, трансформацією міжнародної торгівлі, поглибленням інтеграційних зв'язків України з Європейським Союзом, а також безпрецедентними викликами, спричиненими повномасштабною військовою агресією Російської Федерації. У цих умовах зовнішньоторговельна політика набуває стратегічного значення як інструмент забезпечення економічної стабільності, конкурентоспроможності та економічної безпеки держави.

У ході дослідження було досягнуто поставленої мети та виконано всі визначені завдання, що дозволило сформулювати цілісне бачення сучасного стану, проблем і перспектив розвитку зовнішньоторговельної політики України.

У першому розділі дипломної роботи розглянуто теоретичні засади формування та реалізації зовнішньоторговельної політики в умовах глобалізації. У результаті аналізу наукових підходів встановлено, що зовнішньоторговельна політика є складним багаторівневим явищем, яке поєднує економічні, соціальні, політичні та інноваційні аспекти державного регулювання. Визначено, що вона не обмежується лише регулюванням експорту й імпорту, а виступає стратегічним механізмом інтеграції країни у світову економіку, формування національних конкурентних переваг та забезпечення економічної безпеки.

Узагальнення класичних, протекціоністських і сучасних концепцій глобалізації дозволило зробити висновок, що жодна з моделей зовнішньоторговельної політики не є універсальною. Класичні теорії підкреслюють переваги вільної торгівлі та спеціалізації, протекціоністські — необхідність захисту національного виробника, тоді як сучасні концепції

орієнтовані на адаптацію економіки до цифровізації, екологізації та діяльності міжнародних організацій. Доведено, що в сучасних умовах Україна реалізує переважно збалансований тип зовнішньоторговельної політики, який поєднує елементи лібералізації торгівлі з інструментами державної підтримки окремих секторів економіки.

Окрему увагу в першому розділі приділено аналізу впливу світогосподарських процесів та міжнародних організацій на формування зовнішньоторговельної політики України. Встановлено, що глобалізація, цифровізація та екологізація визначають ключові напрями трансформації міжнародної торгівлі, висуваючи нові вимоги до конкурентоспроможності національної продукції. Участь України у Світовій організації торгівлі, взаємодія з Європейським Союзом, МВФ, Світовим банком, OECD та UNCTAD сприяють гармонізації національного законодавства з міжнародними нормами, підвищенню прозорості торговельних процедур та впровадженню стандартів сталого розвитку. У результаті зроблено висновок, що міжнародні організації виконують не лише регуляторну, а й аналітичну та координаційну функцію, формуючи стратегічні орієнтири зовнішньоторговельної політики України.

Другий розділ дипломної роботи присвячено аналізу сучасного стану зовнішньої торгівлі України у 2019–2024 роках. Проведене дослідження показало, що цей період характеризується високою волатильністю зовнішньоторговельних показників та глибокими структурними зрушеннями. Виявлено три ключові етапи розвитку зовнішньої торгівлі: відносну стабільність і зростання у 2019–2021 роках, різке падіння у 2022 році та часткове відновлення у 2023–2024 роках.

Встановлено, що початок повномасштабної війни спричинив руйнування виробничої та логістичної інфраструктури, блокування морських портів і порушення традиційних торговельних маршрутів, що мало системний негативний вплив на експортно-імпортні операції. Водночас у подальший період завдяки міжнародній підтримці, запровадженню «коридорів

солідарності», розвитку дунайських портів та адаптації бізнесу до нових умов вдалося частково стабілізувати зовнішньоторговельні потоки.

Аналіз товарної структури експорту засвідчив, що зовнішня торгівля України й надалі зберігає переважно сировинний та аграрний характер. Понад половину експорту становлять аграрні та продовольчі товари, що робить економіку вразливою до коливань світових цін і зовнішньої кон'юнктури. Частка продукції з високою доданою вартістю залишається недостатньою, що стримує довгострокове зростання конкурентоспроможності національної економіки. Структура імпорту свідчить про високу залежність України від енергоресурсів, машин, устаткування та хімічної продукції, що підкреслює обмеженість внутрішнього виробництва в окремих секторах.

Географічний аналіз зовнішньої торгівлі підтвердив домінуючу роль Європейського Союзу як ключового торговельного партнера України. Частка ЄС у структурі експорту та імпорту стабільно зростає, що є наслідком реалізації Угоди про асоціацію та Поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі. Водночас спостерігається скорочення торгівлі з країнами СНД та поступова переорієнтація на ринки Азії та Північної Америки, що свідчить про процес диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків.

У третьому розділі роботи здійснено оцінку ефективності реалізованих заходів зовнішньоторговельної політики України та визначено стратегічні виклики й перспективи її розвитку. Встановлено, що до позитивних результатів реалізації державної політики належать розширення доступу українських товарів до ринку ЄС, гармонізація стандартів виробництва з європейськими нормами, часткова стабілізація торговельних потоків у кризових умовах та модернізація логістичної інфраструктури.

Водночас виявлено низку системних проблем, які обмежують ефективність зовнішньоторговельної політики України. Серед них — висока залежність від аграрного експорту, недостатній розвиток переробних і високотехнологічних галузей, значні витрати на адаптацію до стандартів ЄС

для малого та середнього бізнесу, а також логістичні та безпекові ризики воєнного часу. Проведений SWOT-аналіз підтвердив, що поряд із значними можливостями, пов'язаними з євроінтеграцією, існують і суттєві загрози, які потребують системного державного реагування.

На основі результатів дослідження зроблено висновок, що подальший розвиток зовнішньоторговельної політики України має бути спрямований на структурну трансформацію експорту, зменшення сировинної залежності, стимулювання виробництва товарів з високою доданою вартістю та поглиблення інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості. Важливими пріоритетами також є розвиток цифрової торгівлі, удосконалення митних процедур, адаптація до екологічних стандартів ЄС та формування стійких логістичних рішень.

Таким чином, зовнішньоторговельна політика України в умовах інтеграції до світогосподарських процесів виступає ключовим інструментом забезпечення економічної стійкості, модернізації національної економіки та підвищення її конкурентоспроможності. Реалізація стратегічно виваженої, адаптивної та інноваційно орієнтованої зовнішньоторговельної політики є необхідною передумовою успішної інтеграції України у світову економіку та досягнення сталого економічного розвитку в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Олійник О. В., Ксендзук В. В. Державна зовнішньоторговельна політика як об'єкт дослідження в наукових працях українських та закордонних дослідників // *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 4(94). С. 123–130. URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/234623> (дата звернення: 05.07.2025).
2. Онопрієнко Х. О. Зовнішньоторговельна політика України в умовах її інтеграції до світогосподарських процесів : магіст. робота. 2021. URL: <https://eir.nuos.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5413> (дата звернення: 06.07.2025).
3. Гузе С. К., Посохов І. М. Зовнішньоторговельна політика України в умовах інтеграції до ЄС // *Електронний науковий ресурс*. 2024. URL: <https://openarchive.nure.ua/handle/document/23540> (дата звернення: 08.07.2025).
4. Smith A. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. London : Methuen & Co., 1776. URL: <https://www.gutenberg.org/ebooks/3300> (дата звернення: 10.07.2025).
5. Ricardo D. *On the Principles of Political Economy and Taxation*. London : John Murray, 1817. URL: <https://www.econlib.org/library/Ricardo/ricP.html> (дата звернення: 10.07.2025).
6. List F. *The National System of Political Economy*. London : Longman, 1841. URL: <https://oll.libertyfund.org/title/list-the-national-system-of-political-economy> (дата звернення: 11.07.2025).
7. Гринів Л. С., Шниркова О. І., Баластрик Ю. В. Зовнішньоторговельна політика України: сучасні концепції. Київ : КНЕУ, 2021. URL: https://repository.kneu.edu.ua/items/modern_trade_policy2021 (дата звернення: 12.07.2025).
8. World Trade Organization. *World Trade Report 2022*. Geneva, 2022. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr22_e/wtr22_e.pdf (дата звернення: 15.07.2025).

9. Ксендзук В. В. Аналіз зовнішньоторговельної діяльності з метою формування державної політики України // *Економічний простір*. 2023. URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/704> (дата звернення: 16.07.2025).

10. Ружинскас О. В. Трансформація зовнішньоторговельної політики країн в умовах нерівномірності глобального економічного розвитку : автореф. дис. // *Науковий вісник*. 2022. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/14728> (дата звернення: 18.07.2025).

11. Казакова Л. О., Микулин І. Д. Зовнішньоторговельна політика України: понятійно-категорійний апарат // *Наукова стаття*. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8450da8d-2aa2-4ebc-baf6-0d5b4018db90/content> (дата звернення: 20.07.2025).

12. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-ХІІ (ред. від 15.09.2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12/ed20160915#Text> (дата звернення: 22.07.2025).

13. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка. Київ, 2018. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kozak_Yurii/Mizhnarodna_ekonomika_v_pytanniakh_t_a_vidpovidiakh.pdf (дата звернення: 24.07.2025).

14. World Trade Organization. *Trade Policy Review – Overview*. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tpr_e.htm (дата звернення: 26.07.2025).

15. Agreement on Association between the European Union and Ukraine. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22014A0529\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:22014A0529(02)) (дата звернення: 28.07.2025).

16. OECD. *Trade and Agriculture Directorate*. URL: <https://www.oecd.org/trade/> (дата звернення: 30.07.2025).

17. UNCTAD. *Trade and Development*. URL: <https://unctad.org/> (дата звернення: 02.08.2025).

18. World Trade Organization. *World Trade Statistical Review 2023*. Geneva, 2023. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2023_e/wts2023_e.pdf (дата звернення: 04.08.2025).

19. European Commission. *EU–Ukraine: Trade and Investment Statistics*. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/statistics_en (дата звернення: 06.08.2025).
20. OECD. *Economic Surveys: Ukraine 2023*. Paris, 2023. URL: <https://www.oecd.org/economy/surveys/ukraine-economic-survey/> (дата звернення: 08.08.2025).
21. Ткач Д., Білокур Г. Вплив глобалізації на міжнародні соціально-економічні процеси // *Вчені записки Університету «КРОК»*. URL: <https://snku.krok.edu.ua/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/543> (дата звернення: 10.08.2025).
22. Парфентьева О. Г. Вплив глобалізації на розвиток економічних відносин між Україною та ЄС // *Науковий вісник НГУ*. URL: <https://ir.nmu.org.ua/entities/publication/9b6e958e-a9c1-49d4-ab7b-4bc8d9255339> (дата звернення: 12.08.2025).
23. Охота Ю., Балдинюк В., Мазурков Р. Вплив глобалізації на економічний розвиток та національну безпеку України в умовах євроінтеграції // *Економіка та суспільство*. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4674> (дата звернення: 14.08.2025).
24. Роль міжнародних організацій в умовах глобалізації // *Наукові праці Харківського національного університету*. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/items/005f576c-54dd-43e4-b647-3062179c18ed> (дата звернення: 16.08.2025).
25. World Bank. *Role of Digital Adoption and Green Solutions in Ukraine's Export Competitiveness*. URL: <https://www.worldbank.org/en/programs/competitiveness-for-jobs-and-economic-transformation/brief/Ukraine-Export-Competitiveness> (дата звернення: 18.08.2025).
26. Чжан Х. Вплив цифрових технологій на міжнародну торгівлю // *Економіка, управління та адміністрування*. URL: <https://ema.ztu.edu.ua/article/view/341699> (дата звернення: 20.08.2025).

27. World Trade Organization. *Ukraine profile*. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/ukraine_e.htm (дата звернення: 22.08.2025).
28. Міністерство економіки України. Інформація про приєднання України до СОТ. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=16f12c71-88df-43c5-9f5b-f6e1c8b51236> (дата звернення: 24.08.2025).
29. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/agreement> (дата звернення: 26.08.2025).
30. European Commission. *EU–Ukraine trade relations*. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en (дата звернення: 28.08.2025).
31. International Monetary Fund. IMF programs for Ukraine. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR> (дата звернення: 30.08.2025).
32. World Bank. Ukraine projects and support. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine> (дата звернення: 01.09.2025).
33. OECD. Analytics and recommendations for Ukraine. URL: <https://www.oecd.org/ukraine/> (дата звернення: 01.09.2025).
34. UNCTAD. Trade reports for Ukraine. URL: <https://unctad.org/country/ukraine> (дата звернення: 01.09.2025).
35. United Nations. *Sustainable Development Goals*. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (дата звернення: 02.09.2025).
36. World Trade Organization. *Trade Policy Review – Ukraine 2023*. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp511_e.htm (дата звернення: 02.09.2025).
37. Гринів Л. С. Міжнародна економіка : підручник. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019. 432 с.
38. Мазаракі А. А. Зовнішньоекономічна діяльність : підручник. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2020. 560 с.
39. Дергачов О. В. Економіка воєнного часу : виклики та адаптаційні механізми. Анал. доповідь НІСД. Київ, 2023. 280 с.

40. European Commission. *EU-Ukraine Solidarity Lanes — Trajectories of Support for Ukraine's Trade and Connectivity*. Brussels, 2024. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_en (дата звернення: 10.09.2025).

41. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля України товарами за 2024 рік (експрес-випуск). URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-za-2024-rik-ekspres-vypusk> (дата звернення: 12.09.2025).

42. Міністерство економіки України. Дані про зовнішню торгівлю та структуру експорту України за 2024 рік. URL: <https://www.mindev.gov.ua/news/export-strategy-ukraine-2024> (дата звернення: 14.09.2025).

43. Мельниченко О. І. Економічний потенціал держави // *Економіка України*. 2022. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2022.pdf (дата звернення: 16.09.2025).

44. European Union–Ukraine Association Agreement. Основні положення Угоди про асоціацію, включно з ПВЗВТ (DCFTA). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/European_Union%E2%80%93Ukraine_Association_Agreement (дата звернення: 18.09.2025).

45. European Union. *EU trade relations with Ukraine*. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en (дата звернення: 20.09.2025).

46. European Union–Ukraine Association Agreement. Огляд основних положень Угоди про асоціацію та ПВЗВТ. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/en/agreement/overview/> (дата звернення: 22.09.2025).

47. European Union. *EU trade relations with Ukraine: data on temporary suspension of duties and quotas (2022–2024)*. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en (дата звернення: 23.09.2025).

48. Мельниченко О. І. Логістика та міжнародна торгівля України в умовах війни // *Наукові публікації ResearchGate*. 2025. URL: <https://www.researchgate.net/publication/370929730> (дата звернення: 24.09.2025).

49. Шнирков О. І. Впровадження стандартів та модернізація промисловості України // *Журнал економічного розвитку*. 2021. Т. 12, № 4. С. 45–58. URL: <https://www.researchgate.net/publication/356789012> (дата звернення: 24.09.2025).

50. European Commission. Ukraine: candidate country for EU membership – implications for trade and reforms. 2024. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/ukraine_en (дата звернення: 25.09.2025).

51. Зверяков М. Структура національної економіки в умовах глобальних змін // *Економіка України*. 2024. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.12.003> (дата звернення: 25.09.2025).

52. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля України товарами за 2024 рік (експрес-випуск). URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-za-2024-rik-ekspres-vypusk> (дата звернення: 26.09.2025).

53. Шнирков О. І. *Economic Integration of Ukraine: Context of the Russian-Ukrainian War* // *Journal of Economics and European Integration*. 2023. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/enjee/article/view/1630> (дата звернення: 10.10.2025).